

Univerzita Karlova v Praze
Filozofická fakulta
Ústav južnej a centrálnej Ázie

Bakalárska práca

Ľubica Ondrisová

Hindčina a jazyková politika Indie
Hindi and the language politics of India

Praha, 2010

vedúci práce: Doc.PhDr. Svetislav Kostić,Dr.

Pod'akovanie

Chcela by som poďakovať Doc.PhDr. Svetislavovi Kostićovi,Dr., za neoceniteľné metodologické rady, za odborný pohľad na problematiku, ako aj za ľudský prístup pri vedení mojej práce.

Čestné prehlásenie

Ja, dole podpísaná Ľubica Ondrisová potvrdzujem, že túto bakalársku prácu s názvom Hindčina a jazyková politika Indie, som spracovala samostatne s použitím uvedených prameňov a literatúry.

V Prahe dňa

Podpis: _____

Anotácia

Indická republika sa v priebehu dejín stretla s viacerými rečami, ktoré vládli nad jej územím. India, ako mnohojazyčná krajina, preto nemala ľahkú situáciu pri riešení jazykového problému, predovšetkým v postkoloniálnom období a období pred a po vyhlásení nezávislosti. Musela vyriešiť jednu zo základných otázok, ktoré boli zásadné pri nastolovaní smerovania politiky. V boji o primát sa stretli v podstate tri jazyky a to hindčina, urdčina a angličtina. Dá sa povedať, že zvíťazila hindčina, no napriek tomu si anglický jazyk dokázal udržať svoje postavenie a dokonca si ho aj upevnil. Jazykovú politiku rieši najvyšší zákon a síce Ústava Indickej republiky. Napriek tomu, že Ústava ustanovila hindčinu štátnym jazykom a stanovila lehotu, po ktorej sa mala angličtina prestať používať vo vymedzených oblastiach, prijatie ďalších predpisov odzrkadlilo aktuálnu situáciu v Indii. Hindčina mala symbolizovať jednotu a národné uvedomenie a tiež boj za právo na sebaurčenie.

The Republic of India in the course of history has met with several languages which ruled over the territory. India, as a multilingual country, didn't have an easy situation in solving the language problem, especially in the postcolonial period and before and after declaring independence. This state had to solve one of the fundamental issues in regard of the political aim. In the battle for primacy met, actually, three languages, namely Hindi, Urdu and English. We can say that Hindi won this battle, but despite of this, English language maintained in its position and even fixed it. Language policy is solved by the highest law, namely the Constitution of India. Despite the fact that the Constitution established a national language Hindi and set a time limit after which the English should be discontinued in certain areas, the adoption of additional regulations reflected the current situation in India. Hindi was ment to symbolize unity and national consciousness and also fight for the right of self-determination.

Obsah

1. Úvod.....	7
2. História hindčiny.....	9
2.1 Stručné priblíženie hindčiny	9
2.2 Vplyv moslimskej nadvlády.....	10
2.3 Stredoveká hindčina	10
2.4 Klasická urdčina.....	11
2.6 Univerzita Fort William a šírenie hindčiny.....	11
3. Urdčina.....	13
3.1. História.....	13
4. Kolonizácia Indie a angličtina ako jazyk štátnej správy.....	16
4.1 Príchod Britov a rozšírenie angličtiny.....	16
4.2 Počiatky národného uvedomenia	18
5. Nezávislá India a jazykový problém.....	21
6. Ústava	22
6.1 Úradný a regionálny jazyk	22
6.2 Jazyk súdov	23
6.3 Základné práva	24
6.4 Preklad Ústavy, rokovací jazyk.....	25
7. Hindčina ako úradný jazyk	27
7.1 Politika implementácie.....	27
7.2 Zákon č. 19/1963.....	30
7.3 Rezolúcia o úradnom jazyku, 1968.....	35
8. Propagácia hindčiny - masmédiá	37
8.1 Krátky úvod k indickým médiám.....	37
8.2 Rádio	37
8.3 Televízia.....	38

8.3.1	Prehľad staníc	38
8.3.2	Dúrdaršan	39
8.3.3	Súkromné kanály	39
8.4	Tlač.....	40
8.4.1	Indická tlač	40
8.4.2	Noviny v hindčine	40
9.	Záver	42
10.	Použitá literatúra	44
11.	Prílohy.....	46

1. Úvod

Indické dejiny obsahujú veľké množstvo významných historických medzníkov a siahajú až do čias kde sa ich datovanie dá len ťažko zachytiť. India prešla dlhú cestu kým sa ustálila v to, čím je dnes a síce republikou. Toto bol azda jeden z najväznejších a v určitej historickej dobe aj najdôležitejších okamihov.

Samozrejme ako každá republika, aj tá Indická musí spĺňať konkrétne znaky, ktoré ju špecifikujú. Práve o jednom z týchto znakov, o štátnom jazyku, chcem písať v tejto práci.

Reč je základným komunikačným prostriedkom ľudí. Prostredníctvom konkrétneho jazyka ľudia vyjadrujú svoje myšlienky, dorozumievajú sa s inými ľuďmi či realizujú svoje predstavy. Jazyk je potrebný pre každodenný život človeka. No nie len v hovorovej ale aj v písomnej forme. Je potreba istých štandardov, stanovenie pravidiel jazyka, aby si ľudia rozumeli, aby každý nepoužíval vlastnú reč, pretože inak by každý človek žil sám vo svojom uzavretom svete, kde by mu nikto nerozumel. Človek sa potrebuje realizovať, tvoriť, vymýšľať, prejavovať sa. K tomu mu často slúži práve reč. Reč, ktorú sa naučil, materinská reč alebo reč, ktorá mu je niečím blízka, iná ako tá rodná reč. Nebyť stanovených gramatických, fonetických a ďalších možných pravidiel, neboli by mohli vzniknúť literárne diela, knihy, časopisy, najrôznejšie možné písomné práce. Ale ani diela fonetické. Reč je podstatou človeka.

Reč je aj podstatou národa. A národ ako isté spoločenstvo ľudí sa vymedzuje okrem iného aj práve konkrétnym jazykom, rečou, ktorú používa. Na základe práva na sebaurčenie národov môže vzniknúť štát. No a štát sa vymedzuje aj istým jazykom, ktorý je na danom území rozšírený. Nemusí byť iba jeden, môže ich byť aj viac, prečo nie? Každý štát má svoj oficiálne uznaný, stanovený štátny jazyk. Tento jazyk reprezentuje najviac používanú, rozšírenú reč na danom území, reč, u ktorej sa predpokladá, že sa ňou človek v danom štáte dorozumie. India je krajinou mnohojazyčnou, to je jej špeciálny rys, to je jej krása. Avšak aj India, po tom čo bola ustanovená za republiku, po tom, ako sa rozdelila na Indiu a Pakistan, musela prijať opatrenia ohľadne štátneho jazyka. Musela vybrať jeden, ktorý ju mal reprezentovať. Vybrala hindčinu. O tom prečo, z akých dôvodov k tomu došlo by som chcela pojednať v tejto práci.

A keďže človek je tvor spoločenský a vytvára si rôzne pravidlá pre život, pre usporiadaný život, tvorí nariadenia, smernice a vytvára tak poriadok. Jazyk je prostriedkom a zároveň formou, prostredníctvom ktorej ľudia poznávajú obsah týchto predpisov. Preto určite spomeniem aj zákonnú úpravu jazykovej otázky.

Indická republika sa riadi zákonmi, nariadeniami a rozličnými predpismi. Avšak na vrchole celej zákonnej sústavy stojí jeden, ktorý je akýmsi oporným bodom či základom pre tvorbu ďalších zákonov, upravuje tri sféry, zákonodarnú, výkonnú a súdnu moc, taktiež sa dotýka štátnej správy. No ja som sa zamerala na Indickú ústavu z hľadiska úpravy jazyka v Indii, na to ako Ústava zakotvuje štátny jazyk, ako nahliada na jazyk na úrovni Únie a jednotlivých štátov.

Keďže jazyková otázka nebola jasnou záležitosťou pre indickú vládu a dokonca ani pre prípravný výbor ešte pred ustanovením vlády, nahliadla som trochu do histórie jazyka prijatého za úradný či inak povedané za oficiálny jazyk, na hindčinu. Jej veľkým, akýmsi konkurentom, no zároveň jazykom, ktorý hindčinu značne ovplyvnil, je urdčina. Práve urdčina bola významným kandidátom na post úradného jazyka, z toho dôvodu som sa venovala v jednej kapitole, aj histórii tohto jazyka. Ďalším dôležitým faktorom v histórii hindčiny, ale aj v jej súčasnom pôsobení, je anglický jazyk, ktorého nepopierateľné postavenie v indickej spoločnosti je zrejmé a preto sa nebudem môcť vyhnúť ani príchodu angličtiny a jej vplyvu na jazykovú otázku v Indii.

Cieľom tejto práce je spraviť prehľad histórie jazykov, ktoré mali a stále majú významné miesto v dejinách Indie, poukázať na rôzne aspekty, ktoré spadajú do jazykovej politiky a spraviť prehľad ústavných článkov a odsekov upravujúcich jazykovú otázku. Keďže jazykový problém presiahol ustanovenia Ústavy a tak bol o pätnásť rokov neskôr od prijatia Ústavy prijatý zákon, ktorý upravuje vzniknuté nezrovnalosti. Zmienim sa aj o dôsledkoch tohto zákona.

Na záver pripájam ako jednu z príloh cenzus, ktorý sa v Indii konal zatiaľ štyrikrát, vždy po desiatich rokoch. Príloha 3 obsahuje cenzus vyjadrujúci percentuálne zastúpenie používaných jazykov v Indii v rokoch 1971, 1981, 1991 a 2001. Príloha 4 obsahuje počet osôb, ktoré počas rokov, v ktorých sa konal cenzus, označili za svoj materinský jazyk niektorý z indických jazykov.

2. História hindčiny

2.1 Stručné priblíženie hindčiny

„Hindčina je tretí najviac hovorený jazyk na svete (po angličtine a mandarínčine). Hovorí ňou 500 – 600 miliónov ľudí. Hindský jazyk je priamym potomkom sanskrtu, naprieč prákritom a apabhraňšou, sa radí do indoárijskej jazykovej skupiny, do podskupiny indoeurópskej rodiny. Hindčina bola ovplyvnená a obohatená perzštinou, turečtinou, farštinou, arabčinou, portugalčinou a angličtinou. Je všeobecne identická s urdčinou, úradným jazykom Pakistanu a je veľmi príbuzná bengálčine, pandžábčine a gudžarátčine.“¹

Hindčina prebrala zo sanskrtu systém svojho písma. Dévanágarí, písmo, je veľmi logické a preto ľahké na naučenie a jasné. Pretože písmená sú na rozdiel od angličtiny vyslovované vždy rovnako, výslovnosť je jednoduchá. Jej výrazová forma je zaobalená piesňami a poéziou, je racionálna a presná.

Hindustánčina, hovorový spôsob reči, ktorým sa hovorilo v oblasti v a okolo Dillí, v severnej Indii, približne v 9. a 10. storočí. Peržania, hovoriaci turecky, ktorí počiatkom 11. storočia prekročili Pandžáb a Gangskú nížinu a ustanovili Dillíský sultanát, dali tomuto jazyku perzské meno – hindi, jazyk Hindu, krajiny rieky Indus. Hindčina bola vytvorená prevažne zo sanskritských vypožičaných slov. Tieto slová boli zjemnené kvôli hovorovej reči. Hindčina tiež prijala perzštinu a práve cez perzštinu prijala arabské vypožičané slová a následne sa vyvinula za akúsi zmiešaninu alebo akýsi členitý jazyk komunikácie medzi domácim usadlým obyvateľstvom severnej Indie a novými prisťahovalcami. Ako sa sultanát rozpínil poza Gangskú nížinu, cestovala hindčina na juh a na západ. Počas koloniálnej éry, keď Briti začali rozvíjať túto reč ako štandard medzi vládnymi úradníkmi, sa vyvinula do národného jazyka. Od 18. storočia začala hindčina rozkvitať ako literárny jazyk. V prúde nasledujúceho storočia sa vyhranila v hindčinu a urdčinu, dnes odlišované jazyky s prevažujúcim sanskritským a perzským vplyvom. Hindčina je dnes písaná písmom dévanágarí a urdčina v perzsko-arabskom písme.

Po získaní nezávislosti Indie, indická vláda začala pracovať na štandardizovaní hindčiny, a nastali nasledujúce zmeny:

- Štandardizácia hindskej gramatiky – v roku 1954 indická vláda ustanovila komisiu na prípravu hindskej gramatiky. Správa komisie bola vydaná ako „Základná gramatika modernej hindčiny“ v roku 1958.
- Štandardizácia hindskeho pravopisu.
- Štandardizácia písma dévanágarí, Centrálnym hindským predstavenstvom, Ministerstvom vzdelania a kultúry, na dosiahnutie jednoty v písaní a zlepšení tvaru niektorých jeho vlastností.

¹Cit. <http://www.hindisociety.com/ArticleHindiHistory.htm> (použité 23.7.2010)

- Vedecký spôsob písania abecedy v dévanágarí.
- Začlenenie diakritiky na vyjadrenie hlások z iných jazykov.

Hindčina sa stala úradným jazykom Indie 26. januára 1965, i keď angličtina a ďalších 21 jazykov sú Indickou ústavou považované za úradné jazyky jednotlivých štátov.²

2.2 Vplyv moslimskej nadvlády

Moslimskí panovníci už od 14. storočia ovládali indický juh, oblasť Rádžasthán, vlastne takmer celú Indiu. Mughalská nadvláda trvajúca od roku 1526 do roku 1707 sa ustanovila rýchlo po páde Dillískeho sultanátu. Moslimská vláda tak trvala až do 18. storočia, keď nastal prílív troch zničujúcich vln. Prvou, bola vnútorná vzbura hinduistických Maráthov, ďalšou bola invázia z Afganistanu, poslednou a snáď najničivejšou vlnou bol príchod britskej nadvlády. Pôsobenie moslimskej vlády malo veľký dopad na krajinu a to predovšetkým na jazyk. Rozšírenie islamu už v siedmom storočí malo za dôsledok aj rozšírenie „duchovného“ jazyka, používaného v Koráne, arabčiny. Avšak aj perzština sa čoskoro začala používať v centrálnej Ázii. Takto šírená perzština však absorbovala mnoho prebratých slov a tiež písmo arabčiny. Poarabčená perzština sa začala šíriť Indiou ako základný kultúrny jazyk moslimov.

Všetci vzdelaní moslimovia museli ovládať arabčinu, ale hlavným prostriedkom pre hindomuslimské vzdelanie bola práve perzština. Perzština sa používala tak ako v poézii, tak aj v administratíve. Základné vzdelanie („*maktab*“) bol v perzštine. Ako duchovná protiváha sa vytvárali školy kde sa vyučovalo v sanskrte.

Perzština síce bola posilňovaná príchodom obyvateľov, ktorých rodným jazykom bola práve perzština, ich počet sa nemohol ani zďaleka rovnať počtu Indov, ktorí perzsky začali hovoriť až pod vplyvom moslimskej nadvlády. Po dobytí Dillí sa stalo práve nárečie z tohto okolia akýmsi spojovateľom dvoch odlišných kultúr. Kharí bolí alebo inak nazývaný „vzpiamený“ jazyk Dillí a jeho priľahlého okolia, začal formovať základ pre následný vzostup modernej hindčiny a urdčiny.³

2.3 Stredoveká hindčina

Už od počiatku používania dialektu kharí bolí z okolia Dillí, sa začal vytvárať základ pre modernú hindčinu, ktorá však v stredoveku ešte nemala písanú podobu. Tento jazyk dostal pomenovanie stredoveká hindčina a zastrešoval viacero oblastných jazykov. Dnes sú tieto jazyky považované za dialekty hindčiny.

²Cit. <http://www.hindilanguage.org/hindi/history.asp> (použité 23.7.2010)

³ SHACKLE Ch., SNELL R. Hindi and Urdu since 1800. A common reader. London: Heritage Publishers, 1990.

Koncom 15. storočia prevažoval v hindskej literatúre západný dialekt zvaný bradž. Pôvod nachádza na juhovýchode Dillí. Práve dialekt bradž a nie kharí bolí, bol považovaný, koncom 19. storočia, za hindčinu. Urdčina bola označovaná za spojenie dialektu bradž s perzštinou.⁴

2.4 Klasická urdčina

Podstatná väčšina stredovekej literatúry indo - moslimských spisovateľov bola stále písaná v perzštine. Urdčina začala naberať na sile na Dekanskej plošine a nie na severe Indie, ako by sa dalo predpokladať. Panovníci moslimských kráľovstiev v tejto oblasti holdovali literatúre ako perzskej tak, a to asi viac, práve staršej urdskej, zvanej dakhini.⁵ Literárne dedičstvo urdčiny sa datuje približne od 14. storočia prostredníctvom jazyka dakhini. Sú dohady, že dakhini obsahoval aj prvky kharí bolí.

V tejto dobe sa próza sústredila viac na sanskrit a miestne jazyky. Naopak, poézia sa začala objavovať v 16. storočí a používala perzské a arabské slovíčka. Literárne námety však využívala ako perzské tak aj indické.

V dobe Mughalskej vlády sa rozšírila smerom na juh poperzštená urdčina severnej Indie. Predovšetkým prostredníctvom poézie sa koncom 17. storočia rozmohla v oblasti severnej Indie urdčina z okolia Dillí. Začiatkom 18. storočia sa urdčina začala používať aj v próze, opäť so silným perzským vplyvom.

Dialekt kharí bolí má, oproti urdčine, nedostatok histórie a nárast jeho používania sa datuje až od počiatku 19. storočia. Pre kharí bolí má však značný význam založenie Univerzity Fort William.⁶

2.6 Univerzita Fort William a šírenie hindčiny

Guvernér generál Lord Wellesley⁷ založil 10.7. 1800 v Kalkate Univerzitu Fort William. Štúdium na tejto škole bolo určené predovšetkým zamestnancom Východoindickej spoločnosti v Indií. Mala sa zameriavať na výučbu angličtiny, matematiky, prírodných vied, moderných európskych jazykov a zemepisu. Avšak jej výučba išla ešte ďalej, zahŕňala hinduistické a moslimské právo, históriu Indie a indické jazyky. Škola ponúkala sanskrit, arabčinu a perzštinu, ako klasické jazyky a spomedzi domácich to boli bengálčina, hindustánčina, maráthčina, kannádčina, telugčina a tamilčina.

Predpokladom na získanie civilného postu vo Východoindickej spoločnosti bolo úspešné absolvovanie príslušných jazykových skúšok.

⁴ SHACKLE Ch., SNELL R. Hindi and Urdu since 1800. A common reader. London: Heritage Publishers, 1990.

⁵ SHACKLE Ch., SNELL R. Hindi and Urdu since 1800. A common reader. London: Heritage Publishers, 1990.

⁶ KING Ch.R. One language, two scripts: the hindi movement in the nineteenth century North India. New Delhi: Oxford University Press, 1994.

⁷ Lord Wellesley (1760-1842) pôsobil v rokoch 1798 -1805 ako generálny guvernér Indie. Jeho cieľom bolo odstrániť v Indií všetok francúzsky vplyv.

Škola v spolupráci so Seramporskou misiou⁸ bola veľkým prínosom pre hindčinu a urdčinu. Väčšina publikácií, ktoré vyšli v hindčine a urdčine na týchto dvoch inštitúciách, boli buď misionárskymi úvahami, prekladmi či jazykovými učebnicami. No niektoré publikácie sa stali značne obľúbenými literárnymi dielami.

Za zmienku určite stojí John B. Gilchrist, ktorý medzi rokmi 1786 a 1790, vydal *English and Hindoostanee Dictionary*⁹ v dvoch častiach. Následne pokračoval vo vydávaní ďalších kníh: *A Grammar of the Hindoostanee Language*¹⁰ (1796), *Appendix*¹¹ vzťahujúci sa ku gramatike a k slovníku (1798) a dielo *The Oriental Linguist*¹².

Gilchrist sa stal na Univerzite učiteľom perzského jazyka a hindustánčiny. Práve Gilchrist dohliadal na spísanie mnohých skrípt, no hlavne sa zaslúžil o vynájdenie systému prepisovania z indických jazykov do latinky.

Gilchrist sa domnieval, že kharí bolí malo predpoklad sa rozdvojiť už na začiatku novej prózy. Vyslovil teóriu, že do domorodých jazykov boli pridávané prvky z jazykov klasických, presnejšie zo sanskritu, perzštiny a arabčiny. Jeho nasledovník, kapitán Price potvrdil túto teóriu a vyslovil sa, že rozdiel medzi urdčinou a hindčinou stojí práve na slovách prevzatých z klasických jazykov. Hindčina doplnená o sanskritské slová, urdčina o arabské a perzské.

Urdčina bola školou podporovaná vo forme výučby. Hindčine sa dostalo vážneho záujmu až roku 1815, keď bola zaradená medzi vyučované jazyky a od roku 1825 začala byť uznávaná za dôležitý domorodý jazyk. Výučba aj vydávanie učebníc v hindčine spadalo pod oddelenie hindustánčiny.¹³

Zásľuhu na šírení hindčiny a urdčiny mali iste aj autori próz z počiatku 19. storočia. Medzi najdôležitejších spisovateľov, ktorí písali v kharí bolí hindí, patria Lallu Lál, Sadal Mišra, Munší Sadásukhlál a Inša Alláh Khán. Lallu Lál a Sadal Mišra pôsobili na Univerzite Fort William. Munší Sadásukhlál a Inša Alláh Khán boli nezávislými spisovateľmi.

Podstatou významu týchto spisovateľov je, že písali v hindustánčine, v písmach oboch jazykov, ako urdčiny tak aj hindčiny. Až neskôr sa hindčina začala pridružovať k hinduistom a urdčina k moslimom. Dovtedy pôsobila hindustánčina ako akási hindo – urdčina. V druhej polovici 19. storočia sa plne rozvinuli v oboch formách kharí bolí, vo forme hindčiny a urdčiny. Hlavným strediskom urdčiny, silne ovplyvnenej perzštinou, sa stalo Laknau a naopak Benarés sa stal centrom sanskritizovanej hindčiny.¹⁴

⁸ Misia v Serampore bola založená v roku 1800 Williamom Careym. Bola prvou kresťanskou misionárskou organizáciou v Indii.

⁹ Anglicko – hindustánsky slovník.

¹⁰ Gramatika hindustánskeho jazyka.

¹¹ Dodatok.

¹² Východný jazykovedec.

¹³ KING Ch.R. One language, two scripts: the hindi movement in the nineteenth century North India. New Delhi: Oxford University Press, 1994.

¹⁴ KING Ch.R. One language, two scripts: the hindi movement in the nineteenth century North India. New Delhi: Oxford University Press, 1994.

3. Urdčina

Okolo roku 1600 sa v strednej Ázii vytvoril národný jazyk Pakistanu, urdčina. Názov „urdu“ znamená armáda alebo tábor a pochádza z tureckého slova „ordu“. Používali ju moslimskí vojaci v dobe dobývania starodávnej Indie ako prostriedok jednotnej komunikácie. Išlo o potomkov Arabov, Peržanov a Turkov, i keď väčšina vojakov mala perzský pôvod, čo malo veľký vplyv na jazyk, ktorý používali. Prevažujúcim jazykom bola perzština, ktorá bola aj jazykom vlády. Tým, že sa perzština prispôbila iným jazykom, vyvinula sa postupne do urdčiny. Slovná zásoba urdčiny pozostáva približne zo 70% zo slov perzštiny a zvyšných asi 30% je tvorených turečtinou a arabčinou. Urdska gramatika spája prvky perzštiny a arabčiny, no zároveň obsahuje aj prvky úplne odlišné od turečtiny, arabčiny či perzštiny. V dnešnej dobe je urdčina obohatená o termíny hindské a anglické, za čo sa zaslúžil vplyv globalizácie a úspech filmového priemyslu Indie v Pakistane.

3.1. História

Počas moslimských nájzdov do krajín za Indom sa v moslimskej armáde stretlo mnoho národností a odlišných jazykov. Úspech ich osudu sa odvíjal aj od schopnosti a sily dorozumievania sa. To bol azda základný kameň urdskeho jazyka. Arab Mohamed bin Qasim to začal vstupom na územie dnešnej Indie, ktorý bol nasledovaný tisíc rokmi dobývania tejto oblasti. Mnoho arabských, tureckých a perzských armád sa tak snažilo o svetový zisk či o získanie istých výsad v živote.

Perzština bola jazykom moslimov žijúcich v strednej a južnej Ázii v dobe medzi rokom 1000 až 1700 n.l. Perzština bola jazykom vzdelania, literatúry a vlády a po roku 1700 ju postupne začala nahrádzať iná dominantná sila, urdčina. Keďže väčšina urdskej slovnej zásoby pochádza z perzštiny, môže byť považovaná za jazyk odvodený z perzštiny. Avšak postupným používaním gramatiky a vôbec celkovým vplyvom arabčiny sa urdčina odlišila od svojich predchodcov.

Koncom 18. storočia začala urdčina upadať. Po viac ako 1200 rokoch, vládnutia hindskej Indii, stratili moslimovia svoju vládu nad oblasťou, ktorú ovládli Briti. Práve britská sila s imperialistickými cieľmi presadila v Indii rozšírenie angličtiny a za jazyk obyvateľstva si zvolila hindustánčinu. Tento jazyk bol zmiešaný z hindčiny a urdčiny, mal zjednotiť moslimov a hinduistov a vytvoriť tak jednotnú identitu akýchsi sluhov Británie. Moslimskí vzdelanci a vodcovia si uvedomili možnú hrozbu. Vedeli, že pokiaľ si nevytvoria vlastný štát, tak im hrozí, že stratia svoju identitu, náboženstvo a kultúru tým, že budú indianizovaní.¹⁵

Moslimovia si vytvorili vlastný štát, dnes známy ako Pakistan, celým názvom Islamská republika Pakistan. V tej dobe bola urdčina jazykom vlády, vzdelávacieho systému a ľudí. V dnešnej dobe v Indii hovorí 5% obyvateľov urdsky. Sú to prevažne moslimovia.

¹⁵<http://www.theurdulanguage.com/> (použité 23.7.210)

Urdčina je pre južnú Indiu dôležitým jazykom. Od vyhlásenia nezávislosti Indie získala značne na obľúbenosti. Je štátnym jazykom Pakistanu a zároveň jedným zo štátnych jazykov Indickej republiky. Urdčina je indoárijský jazyk veľmi príbuzný hindčine i keď je silne ovplyvnená arabčinou a perzštinou. Hindčina a urdčina si sú po gramatickej a fonologickej stránke tak blízke až sa zdajú byť jedným jazykom. No ich lexikálna úroveň nie je rovnaká, pretože každý z týchto dvoch jazykov využil vo väčšine odlišné zdroje. Tak sa oba jazyky vyvinuli v nezávislé pre použitie v bežnej praxi. Ich rozdielnosť je najzreteľnejšia v písme, ktoré používajú. Hindčina používa dévanágarí a urdčina používa arabsko – perzské písmo, ktoré je však upravené pre potrebu indoárijskej reči. Hindčina a urdčina spolu tvoria údajne tretie najväčšie jazykové spoločenstvo na svete.

Ako už bolo spomenuté vyššie, urdčina je pakistanským úradným jazykom a je vyučovaná na štátnych školách, v krajskej správe a tiež v médiách. Cenzus, konaný v roku 1981 v Pakistane, uvádza, že ľudí, ktorí hovorili urdsky bolo približne 11 miliónov. Najviac zastúpený bol tento jazyk v Pandžábe a v Karáčí. O desať rokov neskôr sa konal jazykový cenzus v Indii a ten uviedol, že približne 44 miliónov urdsky hovoriacich ľudí žilo v štátoch Ándhrapradeš, Bihár, Karnátaka, Maháráštra a Uttarpradeš. Posledný cenzus, ktorý sa v Indii konal v roku 2001 uvádza, že urdsky hovorilo 5.1% obyvateľov Indie.¹⁶

Dnes napríklad v Dillí stále prevažujú urdské publikácie a literatúra. No aj v okolitých krajinách Indie a Pakistanu žije veľká populácia hovoriaca urdsky. Ide o Afganistan, Bangladéš a Nepál. Urdčina sa stala pre moslimskú komunitu v štátoch mimo Indický subkontinent akýmsi kultúrnym a najrozšírenejším jazykom južnej Ázie. Pôsobí tak v západnej Európe, Škandinávií, Kanade, USA, na strednom východe a v Perzskom zálive.

Urdčina sa historicky vyvinula v 12.storočí vplyvom vpádu moslimov ako jazykový nástroj z miestnych apabhraňša severozápadnej Indie. Amir Chusrau bol jedným z prvých veľkých básnikov, ktorého jazyk sa začal nazývať „hindaví“. Počas stredoveku sa tento jazyk nazýval rôzne, od „hindaví“ až po urdčinu. Hovorí sa, že názov „hindustánčina“ bol obľúbený koncom 11.storočia a neskôr sa stalo synonymom k slovu urdčina.

Pod koloniálnym vplyvom nastala rozluka medzi hindčinou a urdčinou, pod záštitou rastu kultúrneho povedomia ako súčasť politickej modernizácie. Počiatok nastal na Univerzite vo Fort William zásluhou Johna Gilchrista.¹⁷ Rozsiahlosť „hindaví“ bola potlačená britskými vládcami spočiatku na kultúrne dedičstvo a sociálnu hierarchiu, neskôr na politiku a náboženstvo.

Mahátmá Gándhí si, počas boja za nezávislosť Indie, uvedomil, že britský vplyv sa rozširuje aj na jazykovú úroveň prostredníctvom politickej moci. Gándhí bol zástanca hindustánčiny ako zjednocujúceho jazyka, ktorý by používal obe písma a predstavoval by

¹⁶ Príloha 3 obsahuje percentuálne zastúpenie jednotlivých indických jazykov podľa cenzov konaných od roku 1971.

¹⁷ John Gilchrist (1759 – 1841) sa narodil v Edinburghu, v roku 1782 sa vylodil v Bombaji, kde začal študovať hindustanštinu, urdštinu, neskôr vydal slovník. Na jeho návrh bola založená univerzita vo Fort Williame, kde sa stal riaditeľom a profesorom prezštiny a hindustánštiny.

štátny jazyk. Po rozdelení Indie však myšlienka hindustánčiny upadla. Ostala však používaná masami ľudí, vo filmovom priemysle, kultúre a všetkých formách spoločenskej zábavy.

Urdčina dosiahla svoj vrchol v 18. a 19.storočí. Tieto dve storočia sú považované za zlatú éru urdskej klasickej poézie.¹⁸

Urdčina má iste silné miesto medzi indickými jazykmi. Svedčí o tom aj existencia Národnej rady pre podporu urdského jazyka. Má samostatné postavenie pod záštitou Ministerstva rozvoja ľudských zdrojov, Ministerstva stredného a vyššieho vzdelania, Indickej vlády. Rada zahájila svoje pôsobenie v apríli 1996 v Dillí.

Cieľom spomínanej rady je rozširovanie, podpora a vývoj urdského jazyka, radenie vláde v otázkach súvisiacich s urdským jazykom a vzdelávaním v tomto jazyku, podpora vedeckých znalostí a technologického rozvoja v urdčine.

Rada funguje na základe vydávania literatúry v urdčine, zahrňujúc vedecké knihy a knihy moderných znalostí, slovníky, knihy pre deti a iné. V súvislosti s obohacovaním urdčiny sa rada venuje aj zhromažďovaniu slov z oblasti vedy a techniky a rôznych ďalších oblastí. Zastrešuje rozličné periodiká vydávané v urdčine. Usporadúva domáci či zahraničný predaj a výstavy, snaží sa o rozšírenie výučby urdského jazyka prostredníctvom médií. Pomáha nevládnym organizáciám získať finančné prostriedky na podporu urdčiny. Dohliada na činnosť štátnych urdských univerzít. Prijíma a stará sa o dary, sponzorské dary od fyzických a právnických osôb.¹⁹

¹⁸ http://urducouncil.nic.in/pers_pp/index.htm (použité 23.7.2010)

¹⁹ <http://urducouncil.nic.in/Council/index.htm> (použité 23.7.2010)

4. Kolonizácia Indie a angličtina ako jazyk štátnej správy

4.1 Príchod Britov a rozšírenie angličtiny

Začalo sa to v roku 1498 príchodom Vasco da Gama do Kálikatu. Takto sa nadviazalo spojenie medzi Indiou a Európou a následne až do 16. storočia udržiavali Portugalci obchodné styky s Indiou. Presnejšie, do r. 1580, keď Španielsko anektovalo Portugalsko a prerušilo styky s Východom. V tej dobe sa chopili šance Briti a Holanďania. Holanďania mali záujem výhradne o obchod a nemali ambície o rozširovanie panstva.

Naopak Britom išlo viac než len o nákup a predaj surovín. V r. 1600 kráľovná Alžbeta I. udelila Východoindickej spoločnosti privilégium na monopolný obchod s Indiou. Spoločnosť si založila svoju pobočku v Kalkate, odkiaľ sa začali neskôr rozširovať Briti ďalej do vnútrozemia. V Indii viedli Briti boj na dvoch frontoch. Jeden s Portugalcami, druhý s Mughalským dvorom. V oboch prípadoch to dopadlo pre Britov viac ako priaznivo. V r. 1818 bolo ustanovené Britské Impérium Indie, pričom takýto stav trval až do r. 1947.

Britská prítomnosť mala ďalekosiahlejšie následky než len v rovine politickej či ekonomickej a zasahovala aj do jazykovej oblasti. Predstavenie angličtiny ako druhého jazyka malo tri fázy. Prvou bola misionárska fáza. Približne v r. 1614 začali túto etapu kresťanskí misionári. Druhou fázou, ktorá začala asi v 18. storočí, bola požiadavka ázijskej spoločnosti. Táto žiadosť o výučbu anglického jazyka bola považovaná za ochotu a potrebu miestnych ľudí.

V snahe o vzostup angličtiny sa prejavili dve osobnosti indického pôvodu, Rammohan Roy a Rádžunáth Hari Navalkar. Obaja sa pokúšali presadiť, aby dôstojníci Východoindickej spoločnosti poskytovali potrebné informácie a nariadenia práve v angličtine a boli proti používaniu arabčiny či sanskritu. Domnievali sa, že angličtina je ideálnou cestou ako sa priblížiť vedeckým vymoženostiam Západu. Boli tiež presvedčení, že ani indické domáce jazyky, perzština, arabčina a ani sanskrit, nepovedú touto cestou. Ako dôkaz, že o angličtinu prejavovali záujem samotní Indovia, svedčí aj list z r. 1823, ktorý poslal Rammohan Roy Lordovi Amherstovi. V liste sa vyjadril, že práve anglický jazyk je kľúčom k všetkým znalostiam, resp. k bohatstvu sveta. List Rammohana Roya býva označovaný za počiatok anglo – východného sporu. Tento spor začal ovplyvňovať vzdelanostnú politiku.

Treťou fázou bola politika vlády. Táto politika začala v r. 1765, keď bolo upevnené postavenie Východoindickej spoločnosti. Za jazyk administratívy a ako prostriedok nariadení bola ustanovená angličtina. Pretože angličtina predstavovala kľúč k zamestnaniu, stala sa tak značne obľúbeným a následne aj veľmi používaným dorozumievacím prostriedkom.

Počiatkom 19. storočia sa v Indii uskutočnilo mnoho sociálnych reforiem, ako aj jazyková zmena. Jazykom používaným na súdoch a pri spisovaní úradných záznamov sa stala angličtina. Jej vplyv sa ukázal aj vo vede a výučbe západného štýlu, ktorým sa dostávalo vládnej podpory. Podporu prejavoval aj Lord Macaulay.

Hlavnou osobnosťou v otázke, ktorý jazyk by mal byť v Indii sprostredkovateľom vzdelania, bol Lord Macaulay. Anglisti podporovali anglický jazyk, orientalisti práve naopak, sanskrit, arabčinu a perzštinu, ako klasické jazyky Indie, ktoré vlastne neboli rodnými jazykmi väčšiny Indov. O podporu niektorého z domácich jazykov neprejavila záujem ani jedna strana. Avšak obe skupiny sa zhodli, že počas prvých rokov by malo byť vzdelanie poskytované v domácich jazykoch.

Zástanca pre - anglickej strany, Lord Macaulay, vyjadril svoj postoj v tzv. Macaulayho minútke. V tejto úvahe sa zmienil o potrebe vytvoriť v Indii skupinu ľudí, ktorí by boli pôvodom Indovia, ale rozumom, názormi a morálkou by boli Britmi. Táto skupina ľudí mala slúžiť ako komunikačná spojnica medzi Indmi a Britmi.

Lord Bentinck, ktorému bola táto úvaha adresovaná, sa rozhodol spomínanú myšlienku podporiť a následne ju aj do viesť k realizácii. K tomu malo dopomôcť vzdelávanie Indov v anglickej literatúre a vo vede. Takto sa stala angličtina jazykom vzdelania, pokroku a vlády. Angličtina bola ustanovená v nadchádzajúcich rokoch za prostriedok správy britského panstva. Vzdelanie bolo poskytované skrze univerzity. Medzi prvé školy, založené v r. 1857, patria školy v Madráse, Bombaji a Kalkate.²⁰

V rokoch 1857- 1859 sa uskutočnilo povstanie, ktoré však len upevnilo postavenie britskej koloniálnej nadvlády. K tejto koloniálnej vláde mali hinduisti a moslimovia odlišný postoj. Hinduisti vnímali prítomnosť Britov iba ako ďalšieho cudzieho panovníka, ktorý v podstate len vystriedal toho predošlého. No teraz predpokladali aj možný rozvoj, ktorý by nový vládca mohol vnieť do krajiny.

Moslimovia hľadali na situáciu inak. Britov obviňovali, že im vzali ich politickú moc. Pretrvávali v nich vízie znovuoživenia svojho panstva, avšak súčasne túto vládu podporovali, pretože v štátnych úradoch pracovalo mnoho moslimov. Stredná vrstva medzi hinduistami, v polovici 19. storočia, značne ovplyvnená západom, značne využívala možnosti, ktoré jej britská prítomnosť ponúkala. Niet divu, že práve táto stredná vrstva poukazovala na stuhnutosť tradičného hinduistického vládnutia. Začiatkom 20. storočia sa preto vytvorili moderné spoločnosti, ktoré sa stavali do protikladu odporcov britskej koruny a jej politiky v Indii. Ich cieľom bola aj príprava spoločnosti na proces postupnej modernizácie.

V moslimskej komunite sa vyskytovali aj prúdy, ktoré sa snažili o presný opak modernizácie. Pre - modernizačné Aligarhské hnutie vzniklo neskôr, silne podporované bohatými Indmi. Toto hnutie posilnilo postavenie moslimských aristokratov zo severu Indie a neskôr ich vynieslo do vedenia modernizácie.

²⁰ www.docstoc.com/docs/2411590/1-ENGLISH-IN-INDIA-A-STUDY-OF-LANGUAGE-ATTITUDES-Program-thesis (použité 23.7.2010)

4.2 Počiatky národného uvedomenia

Samotný konflikt medzi hinduistami a moslimami sa výrazne prejavil v jazykovej rovine resp. v strete hindčiny a urdčiny. Do 30. rokov 19. storočia urdčina nahradila perzštinu prevažne v severozápadných a centrálnych oblastiach, najmä v štátnych inštitúciách. Problém bol, že jednoduchí ľudia nerozumeli urdčine, výrazne ovplyvnenej perzštinou. A tak sa v Bihári vytvorilo protiurdské hnutie. Jeho požiadavky boli jasné, nahradiť urdčinu hindčinou s písmom dévanágarí. Bengálska inteligencia začala volať po jazykovej zmene. Neskôr začali využívať tlač a podnikať verejné stretnutia. Postupom času začali úradom predkladať petície za zmenu jazyka v úradnom styku. Bihárske hnutie za hindčinu sa začalo dostávať do povedomia, čo prinieslo svoje ovocie v roku 1881, keď sa v Bihári stala hindčina jazykom súdu. Tiež sa pokračovalo zákazom používania perzského písma, čo malo za následok výstrahu adresovanú štátnym zamestnancom, že stratia svoju prácu ak nebudú používať dévanágarí.

Vznikali ďalšie hindské hnutia, šíriace sa zo severu do stredu Indie, ktorých predstaviteľmi boli napr. Radhika Prosunno Mukherdží, Bhudeb Mukhopádhjáj či Radžendralál Mitra. Základom mnohých hnutí bolo osočovanie urdčiny, ktorá sa stala terčom ich hrubých vyjadrení. Jedným z nich bolo aj označenie urdčiny za cudzí jazyk, ktorý musí byť nahradený hindčinou. Iné vyjadrenia zneli v zmysle, že urdčina bola násilne presadená bývalými vládcami. Názory sa radikalizovali a tak sa začali viac a viac ozývať hlasy, obviňujúce urdčinu z toho, že je symbolom tyranie a pozostatkom nadvlády moslimov.²¹

Hindské hnutie vyvolalo na moslimskej strane reakcie. „Saíd Ahmad Chán²² odsúdil hindské hnutie a opísal ho, že je to premyslený plán ako škodiť moslimskému záujmu.“²³ V Alígarhu vytvoril Združenie na ochranu urdčiny. Za týmto združením stála podpora od Alígarhského hnutia, i keď toto hnutie nemohlo dosiahnuť veľký pokrok, pretože v štátnej administratíve boli prevažne moslimovia a tí nechceli žiadnym spôsobom poškodiť britskú správu. V roku 1900 bola uznaná väčšina požiadaviek vznesená hindským hnutím. Urdčina síce ešte nebola nahradená, no hindčine sa dostalo významnej pozornosti. Oba jazyky sa stali rovnocennými. Hnutie Alígarhu bolo presvedčené, že moslimovia boli týmto poškodení a cítili sa pod tlakom. Práve tento krok moslimov utvrdil, aby predsa len prehodnotili či majú aj naďalej britskú moc podporovať a byť jej verní.

Počiatkom 20. storočia začala veľká skupina nacionalistov podporovať národné hnutia. Podporu širokej verejnosti Indov chceli dosiahnuť dôrazom na tradíciu náboženstva a preto vsúvali do popredia hinduizmus. Na spojenie vzdelanej a nevzdelanej populácie chceli využiť tri spojivá, ktorými boli jazyk, náboženstvo a dejiny. Poukazovali na mýty a bájne príbehy, v ktorých čele stáli hinduistickí hrdinovia. Rok 1906 bol rokom niekoľkých zrodov.

²¹ GUPTA J.D. Language conflict and national development. Los Angeles: University of California Press, 1970.

²² Saíd Ahmad Chán bol indický politik a moslimský modernista a reformátor. Založil univerzitu, ktorá sa neskôr vyvinula do Alígarhskej moslimskej univerzity.

²³ Cit. GUPTA J.D. Language conflict and national development. Los Angeles: University of California Press, 1970.s. 104.

V tomto roku vznikla Hindú Mahásabhá a tiež Moslimská Liga. Komunalizmus sa plne rozvinul. Každá strana sa charakterizovala svojím jazykom, ktorý tvoril spojnicu medzi vedúcou skupinou a širokou verejnosťou. Jazyk bol dorozumievacím no zároveň aj identifikujúcim prostriedkom. Práve domáci jazyk pritiahol pozornosť Indov s anglickým vzdelaním a začal volať po návrate k sebaurčeniu národa. Nanešťastie ani jedna komunita nemala jeden jediný spoločný jazyk, ktorý by dokázal spojiť jej príslušníkov v jednoliaty celok. A tak sa o slovo začali hlásiť najviac používané a zastúpené reči. Svoju úlohu zohrala aj literatúra, ktorej sa opäť dostalo pozornosti od domácich jazykov.

V boji za národné hnutie sa angažovala jedna z najväčších osobností dejín Indie, Mahátmá Gándhí. Gándhí sa zasadzoval za spoločný indický jazyk, ktorý by bol spojovacím prvkom všetkých národných hnutí. Samozrejme, Gándhí nebol prvým človekom, ktorý prišiel s myšlienkou spoločného jazyka ako jednotiaceho prvku. V Indii sa objavilo viacero hnutí za národné obrodenie, ktoré požadovali nahradenie angličtiny. Avšak väčšinou presadzovali hindčinu. Gándhí však išiel vo svojich plánoch ďalej, svoje predstavy mal dostatočne premyslené. Stanovil podmienky, ktoré mal obsahovať predpokladaný národný jazyk. Nimi sa eliminovali nevhodné jazyky a zároveň sa posilnil jazyk, ktorý Gándhí videl ako jediný možný. „Medzi päť podmienok národného jazyka patrilo:

1. Jazyk by mal byť jednoduchý na naučenie sa pre vládnych úradníkov.
2. Mal by byť schopný slúžiť ako prostriedok náboženskému, ekonomickému a politickému styku naprieč Indiou.
3. Mala by to byť reč väčšiny obyvateľov Indie.
4. Pre celú krajinu by malo byť ľahké naučiť sa ho.
5. Pri výbere tohto jazyka by sa nemali zohľadňovať časové a nestále záujmy.“²⁴

Podľa Gándhího bola práve hindčina tým pravým jazykom, ktorý spĺňal všetky požiadavky. Angličtina práveže ani jednu. Gándhího cieľom bolo preklenie priepasti medzi dvoma najpočetnejšími komunitami, ktoré dlhé roky spolu obývali Indickú zem. Cez jazyk chcel spojiť hinduistov a moslimov a vytvoriť národ, ktorý by bol schopný plne uplatniť svoje právo na sebaurčenie. Jazyk mu mal byť kľúčom.

Gándhí nesúhlasil s názorom, že hindčina a urdčina sú dva celkom odlišné jazyky. Podľa neho to boli učenci či vedci kto vymedzil medzi urdčinou a hindčinou priepasť. Gándhí v nich videl jeden jazyk s dvoma písmami používaný na severe Indie ako moslimami tak hinduistami. „Jeho univerzálnosť zahrňujúca používanie dvoch písiem a používanie slov zo spoločných zásad komunikácie jednoduchých ľudí, bola tiež politickým gestom na jednotu medzi hinduistami a moslimami severnej Indie a súčasne jasná výzva Indom z odlišných jazykových komunit, aby prijali široko-obsiahlu hindčinu za spoločný národný jazyk. Často

²⁴ Cit. GUPTA J.D. Language conflict and national development. Los Angeles: University of California Press, 1970, s. 109-110.

uvádzal, že hindčina podľa jeho predstavy, je hindčina dedín a tvrdil, že ľúbeznosť, ktorú v nej našiel chýbala vo vybranom používaní vzdelaných moslimov a hinduistických panditov.²⁵

Pre Gándhího bola hindčina proste hindustánčinou. V polovici 20. rokov 20. storočia sa mu dokonca podarilo presvedčiť Indický Národný Kongres, aby pri jednaniach používal ako svoj oficiálny jazyk práve hindustánčinu. Gándhího argumenty presvedčili aj mnoho významných osobností, ako bol napríklad Džaváharlál Néhrú. Ten v roku 1937 prehlásil, že „hindustánčina by mala byť uznaná za celo-indický jazyk.“²⁶

Obaja, Néhrú aj Gándhí, videli potenciál hindustánčiny práve v jej jednoduchosti a domnievali sa, že by ju mohli prijať široké masy obyvateľstva. Podobný názor zdieľal aj Radžendra Prasád. Prasád vnímal hindčinu a urdčinu za akési spoločné dedičstvo moslimov a hinduistov. No tento postoj nezdíľali všetci členovia Kongresu. Odporcovia hindustánčiny pretláčali svoju víziu iba jediného možného národného jazyka, hindčiny. Ich cieľom bolo postupné zavedenie hindčiny ako národného jazyka tým, že v oblastiach, kde hindčinu odmietali, mala slúžiť ako druhý indický jazyk vyučovaný na školách.²⁷

²⁵ Cit. GUPTA J.D. Language conflict and national development. Los Angeles: University of California Press, 1970, s. 111.

²⁶ Cit. GUPTA J.D. Language conflict and national development. Los Angeles: University of California Press, 1970, s. 111.

²⁷ GUPTA J.D. Language conflict and national development. Los Angeles: University of California Press, 1970.

5. Nezávislá India a jazykový problém

Veľký zlom nastal po rozdelení Indie na dva nezávislé štáty. Jazykový problém sa až vtedy ukázal byť skutočným problémom. Ešte pred rozdelením Indie v roku 1947 súperili o vodcovské postavenie národného jazyka urdčina a hindčina, ktorých skĺbením, v mene hindustánčiny, mohli byť zaštitené obe strany. No vytvorenie štátu Pakistan nieslo so sebou aj vytvorenie jeho štátneho jazyka, ktorým sa stala urdčina. Týmto nadobudla urdčina post reprezentanta moslimskej populácie a preto rigidní zástancovia hindčiny nevideli jediný dôvod prečo by mali robiť ústupky a začali ešte horlivejšie a dôraznejšie poukazovať na jednoznačnú potrebu dosadiť do čela Indickej republiky hindský jazyk.

Cesta k cieľu nebola jednoduchá, viedla cez prijatie Ústavy. Koncom roka 1946 bolo ustanovené Ústavodarné zhromaždenie. Hneď na počiatku sa stanovilo, že jednania budú prebiehať v dvoch jazykoch a síce prednostne v hindustánčine alebo prípadne v angličtine. No ako už bolo zmienené vyššie, rozdelenie so sebou prinieslo nový, pádny argument, prečo ešte raz zvážiť dôležitosť hindčiny. Hlavní zástancovia hindčiny sa neubránili verejným pripomienkam. „Vlastne si uvedomili, že toto bola znamenitá príležitosť, môcť sa otvorene vysmiať hindustánčine, ako zásterke pre urdčinu a vyzdvihnúť urdčinu za jazyk moslimov, identifikovať ho s požiadavkou za Pakistan a tak požadovať, že by nemal byť žiaden oprávnený dôvod uznať akýkoľvek jazyk, ktorý slúžil ako symbol secesie.“²⁸ Požadovali, aby sa štátnym jazykom Indie stala hindčina s písmom dévanágarí. Hlavnými predstaviteľmi bloku za hindčinu boli P.D.Tandon²⁹ a Govind Das³⁰, obaja známi ako veľkí horlivci za uznanie hindčiny. V opozícii k nim stál Néhrú, usilujúci sa o presadenie hindustánčiny.

„Pre predstaviteľov hindčiny bola toto zložitá situácia, ktorá potrebovala precízny plán. Ich stratégiou bolo najprv efektívne potlačenie vznikajúcej podpory za zachovanie angličtiny vo všetkých praktických cieľoch, ktorá bola zrejmá v účasti v jazykových debatách u mnohých juhoindických kongresmanov.“³¹ Prostriedkom ako dostať angličtinu do úzadia bolo budovanie hindskej a hindustánskej koalície. Prednosť mala dostať hindčina, ako jasný favorit v boji za národný jazyk. Toto bol ďalší krok zo strany zástancov hindčiny. Najskôr národný jazyk, neskôr jazyk štátny.

²⁸ GUPTA J.D. Language conflict and national development. Los Angeles: University of California Press Berkeley, 1970.s.131.

²⁹ Tandon bol pravoverným hinduistom. V roku 1950 sa stal prezidentom Indického národného Kongresu a neskôr hovorcom Hindí Sahitya Sammelan, inštitúcie ustanovenej r.1962.

³⁰ Govind Das, podobne ako Tandon, hovorca Hindí Sahitya Sammelan, ortodoxný hinduista a zástanca hinduistickej tradície.

³¹ GUPTA J.D. Language conflict and national development. Los Angeles: University of California Press Berkeley, 1970.s.133.

6. Ústava

21.2.1948 bol predstavený návrh indickej ústavy. Návrh ústavy neobsahoval zmienku o centrálnom jazyku ani o provinčných jazykoch. Dá sa predpokladať, že angličtina mala ostať aj naďalej používaným jazykom na dobu neurčitú.

Ústavné zhromaždenie ustanovilo Návrhový výbor a následne sa priklonilo k myšlienke, aby hindčina nahradila angličtinu a aby ústava bola písaná v hindčine s písmom dévanágarí.

Samotná Indická ústava je jednou z najdlhších ústav, obsahuje totiž 395 článkov. Základnú jazykovú otázku rieši časť XVII s názvom „Úradný jazyk“.³²

6.1 Úradný a regionálny jazyk

Časť XVII. Ústavy sa zaoberá jazykovou úpravou v oblasti Únie, regiónov a súdov. Hneď prvá kapitola spomínanej časti dáva síce primárne postavenie hindčine, avšak na dobu pätnástich rokov umožňuje angličtine jej ďalšie používanie. Táto doba by mala byť dostačujúca na úplné nahradenie anglického jazyka v úradnom styku. Ako sa však ukáže neskôr, doba pätnástich rokov nebude postačujúca.

„čl. 343

- (1) Úradným jazykom Únie bude hindčina písaná písmom dévanágarí. Číslice budú pre oficiálne účely Únie v medzinárodnej forme indických číslic.
- (2) Napriek obsahu odseku (1), sa bude pokračovať v používaní anglického jazyka pre úradné účely Únie, pre ktoré sa používala v okamihu pred počiatkom Ústavy, v období 15 rokov od počiatku tejto Ústavy“³³

Článok 344 zmocňuje prezidenta zriadiť výbor, ktorý bude mať povinnosť dávať prezidentovi doporučenia v oblasti používania hindčiny v úradných stykoch či ohľadne obmedzovania používania anglického jazyka v úradnom styku. Tento výbor by mal brať ohľad na kultúrny, vedecký a priemyselný pokrok Indie, ako aj na oprávnené záujmy a požiadavky ľudí z nehindsky hovoriacich oblastí v záležitostiach verejných služieb.

Napriek tomu, že Ústava v článku 351 podporuje rozširovanie hindského jazyka, ponechala vydávanie a rozhodovanie na najvyššej úrovni práve na tom jazyku, ktorý sa naopak v inej časti Ústavy, snaží v stanovenej dobe odstrániť. Ak sa budú prijímať zákony a predpisy v angličtine, ak budú prístupné v originály v angličtine, tak používanie tohto jazyka ostane aj naďalej bežnou súčasťou indickej administratívy.

Druhá kapitola Ústavy sa venuje regionálnym jazykom. Článok 345 zmocňuje parlament prijať v štáte do používania pre úradné účely Únie, akýkoľvek indický jazyk, prípadne aj viac jazykov. Anglický jazyk má podľa tohto článku ostať používaný v úradnom styku aj naďalej

³²MAJUMDAR A.K. Problem of hindi –a study. Bombay: Bharatiya Vidya Bhavan, 1965.

³³The Constitution of India, 1948.

a to až do doby, kým parlament neprijme potrebný zákon, ktorý by dané používanie angličtiny vylúčil či upravil inak.

6.2 Jazyk súdov

Kapitola tretia sa venuje úprave jazyka, ktorý sa má používať na Najvyššom súde a na Vrchnom súde. Myslím, že za zváženie stojí článok 348, ktorý hovorí, že návrhy zákonov, zákony, ako aj nariadenia a predpisy prijímané parlamentom, majú byť v anglickom jazyku. Takto sa anglický jazyk, ani v priebehu pätnástich rokov, nenahradí žiadnym iným jazykom. A možno aj to je jedna z príčin, prečo sa úradníci neskôr nebudú brániť ďalšiemu používaniu angličtiny. Snáď, ak by sa prijalo ustanovenie o dvojjazyčnom vydávaní právomocných textov, tak by sa ľahšie prešlo na používanie iného jazyka ako anglického.

„čl. 348

(1) Napriek čomukoľvek v predchádzajúcich ustanoveniach tejto časti, pokiaľ parlament zákonom inak zabezpečí –

(a) Všetky súdne konania na Najvyššom súde a na každom Vrchnom súde,

(b) Právomocné texty –

- (i) všetkých návrhov zákona, ktoré majú byť predstavené alebo dodatky k nim, ktoré majú byť posunuté buď parlamentu alebo rade alebo buď zákonodarnému zboru štátu,
- (ii) všetkých zákonov posunutých parlamentom alebo zákonodarným zborom štátu a všetkých nariadení vyhlásených prezidentom alebo guvernárom štátu a
- (iii) všetkých nariadení, noriem, predpisov a miestnych výnosov pod touto ústavou alebo pod ktorýmkoľvek zákonom prijatým parlamentom alebo zákonodarným zborom štátu,

budú v anglickom jazyku.“³⁴

Štvrtá kapitola zakotvuje, že každý človek má právo na zastúpenie, pred predstaviteľom štátu či Úniou alebo pred úradníkom štátu či Únie, v akomkoľvek jazyku Únie. Táto kapitola sa tiež zmieňuje o tom, že sa každý štát bude snažiť o to, aby zabezpečil primerané prostriedky na výučbu materinského jazyka detí patriacich do jazykových menšín, a to na základnom stupni výučby. K dosiahnutiu tohto je prezident oprávnený prijať potrebné nariadenia.

Na akúsi kontrolu záležitostí jazykových menšín má byť podľa článku 350B zriadený špeciálny úradník.

³⁴ The Constitution of India, 1948.

„čl. 350B

- (1) Bude špeciálny úradník pre jazykové menšiny menovaný prezidentom.
- (2) Povinnosťou špeciálneho úradníka bude vyšetriť všetky záležitosti týkajúce sa záruk poskytnutých jazykovým menšinám podľa tejto Ústavy a hlásiť prezidentovi o tých záležitostiach v intervaloch, aké môže nariadiť prezident a prezident predloží takéto hlásenia každej komore parlamentu a pošle vládam zainteresovaných štátov.³⁵

6.3 Základné práva

Ďalšou kapitolou Ústavy, ktorá sa dotýka úpravy jazykovej roviny je Časť III., nazvaná Základné práva, podkapitoly Právo na slobodu a Kultúrne a vzdelanostné práva a z nich nižšie vybrané články. Tieto podkapitoly Ústavy sú istou záštitou pre kapitolu týkajúcu sa jazyka, sú akousi nepriamou ochranou aj jazykových práv.

Iné práva, a síce kultúrne a vzdelanostné, dotýkajúce sa aj jazykovej otázky sú upravené v článkoch 29 a 30.

„čl. 29

- (1) Ktorákoľvek skupina občanov usadená na území Indie alebo akákoľvek časť majúca odlišný jazyk, písmo alebo svoju vlastnú kultúru bude mať právo na zachovanie toho istého.
- (2) Žiadnemu občanovi nebude zamietnutý prístup na akúkoľvek výchovnú inštitúciu podporovanú štátom alebo prijímajúcu pomoc zo štátnych peňažných prostriedkov na základe náboženstva, rasy, kasty, jazyka alebo niektorého z nich.

čl. 30

- (1) Všetky menšiny, či už založené na základe náboženstva alebo jazyka, budú mať právo zriadiť a spravovať výchovné inštitúcie na základe vlastnej voľby.
 - (1a) V prijímaní akéhokoľvek zákona zabezpečujúceho povinnú kúpu nejakého majetku výchovnej inštitúcie zriadenej a spravovanej menšinou, zmienennej v odseku (1), štát zaistí, že množstvo upravené alebo stanovené pod príslušným zákonom na získanie takého majetku je také, aké by neobmedzilo alebo nezrušilo právo garantované pod príslušným odsekom.
- (2) Štát nebude, v poskytovaní pomoci výchovným inštitúciám, diskriminovať niektorú z výchovných inštitúcií na poli, ktorá je pod vedením menšiny, či už založenej na základe náboženstva alebo jazyka.³⁶

³⁵ The Constitution of India, 1948.

³⁶ The Constitution of India, 1948.

6.4 Preklad Ústavy, rokovací jazyk

Ústava obsahuje tiež úpravu prekladu samotnej Ústavy z anglického jazyka do hindčiny. Pojednáva o tom Časť XXII. Aj tu by sa dalo zamyslieť nad faktom, že Ústava Indickej republiky je písaná v angličtine a jej hindská verzia je len prekladom.

Článok 394A upravuje otázku prekladov Indickej ústavy. Zmocňuje prezidenta vydať preklad Ústavy v hindčine, ktorý bude podpísaný členmi Ústavodarného zhromaždenia. Tento preklad môže byť upravený za účelom dosiahnutia potrebného súladu jazyka, terminológie a štýlu textov ústredných zákonov prijatých v hindskom jazyku. Podobne to platí aj na dodatky Ústavy, ktoré už boli prijaté. Prezident môže vydať hindský preklad ktoréhokoľvek dodatku Ústavy prijatého v anglickom jazyku.

Všetky preklady Indickej ústavy musia byť vykladané vo význame rovnakom, ako má originál textu a v prípade, že by sa vyskytla akákoľvek prekážka pri tvorbe prekladu ktorejkoľvek časti textu Ústavy, tak sa má prezident postarať o to, aby bola primerane odstránená. Pokiaľ sa bude nahliadať na preklad textu Indickej ústavy alebo niektorého z jeho dodatkov, má sa považovať text v hindskom jazyku za smerodajný.

Otázku rokovacieho jazyka upravuje článok 120, ktorý sa opäť zmieňuje o dobe pätnástich rokov, po ktorej uplynutí má byť anglický jazyk plne vynechaný aj z používania v parlamente. Ako sa neskôr bližšie zmienim, používanie angličtiny bude možné aj po uplynutí doby pätnástich rokov.

„čl. 120

(1) Napriek čomukoľvek v Časti XVII, predmet nariadení článku 348, v parlamente sa bude rokovať o záležitostiach v hindčine alebo v angličtine:

Za predpokladu, že predseda Rady štátov alebo hovorca „Domu ľudu“, alebo poverená osoba, môže povoliť osobe, ktorá sa náležite nevie vyjadriť v hindčine alebo v angličtine, aby sa pred komorou vyjadrila vo svojom materskom jazyku.

(2) Iba ak parlament zákonom inak nestanoví, tento článok, po uplynutí doby pätnástich rokov od počiatku tejto Ústavy, bude mať dopad ako keby slová „alebo v angličtine“ boli vynechané.³⁷

Článok 210 upravuje jazyk pojednávania zákonodarného zboru.

„čl. 210

(1) Napriek čomukoľvek v Časti XVII, predmetom opatrení článku 348, záležitosti zákonodarného zboru štátu budú prerokovávané v úradnom jazyku alebo jazykoch štátu alebo v hindčine alebo v angličtine:

³⁷ The Constitution of India, 1948.

Za predpokladu, že hovorca zákonodarného zhromaždenia alebo predseda zákonodarnej rady alebo osoba tak jednajúca podľa prípadu, môže povoliť ktorémukoľvek členovi, ktorý sa nemôže primerane vyjadriť v žiadnom z vyššie uvedených jazykov, aby sa vyjadril pred komorou vo svojom materskom jazyku.

- (2) Pokiaľ zákonodarný zbor štátu zákonom inak nestanoví, bude mať tento článok, po uplynutí doby pätnástich rokov od počiatku tejto Ústavy, dopad ako keby slová „alebo v angličtine“ boli odtiaľ vynechané.“³⁸

Veľmi významnou súčasťou Indickej Ústavy je ôsma doložka, ktorá obsahuje zoznam jazykov týkajúcich sa článkov 344 (1) a 351. Tento zoznam je abecedný a je zhrnutím indických jazykov, ktoré Ústava povoľuje používať v úradných záležitostiach. Ôsma doložka neobsahuje anglický jazyk, pretože ten nie je súčasťou indických jazykov.

³⁸ The Constitution of India, 1948.

7. Hindčina ako úradný jazyk

7.1 Politika implementácie

Po schválení Ústavy a tým aj prijatí hindčiny za úradný jazyk nastal stav keď sa malo rozhodnúť ako ďalej. Hindčina mala prejsť procesom terminologického vývoja v oblasti legislatívy, vedy a administratívy. Za šírenie, propagáciu a postupné zavádzanie hindčiny do praxe boli zodpovedné štyri ministerstvá. Prvým bolo Ministerstvo školstva, ktoré dohliadalo na vydanie slovníka hindských termínov, napríklad z oblasti vedy či spoločenských vied. Mnoho neoficiálnych organizácií dostalo príspevky na podporu a rozvoj hindčiny, ale viedlo to skôr k chaosu a problémom s nedostatkom kontroly a koordinácie týchto projektov.

Šírenie hindčiny vyžadovalo vytvorenie precízneho plánu. Prvou líniou bola tvorba nových alebo aj preložených slov. Druhou líniou bolo jazykové vzdelávanie. Táto výučba mala dve roviny. „Na prvom mieste bola vytvorená centrálna organizácia na propagovanie technickej odbornosti a dozoru nad učením hindčiny. Výučba hindských lektorov spadala pod tento projekt. Na druhom mieste Ministerstvo školstva zaisťuje príslušenstvo a financovanie výučby hindčiny v nehindsky hovoriacich štátoch.“³⁹ Ministerstvo podporovalo hindskú literárnu tvorbu, ale aj prekladovú tvorbu do hindčiny. Hindským autorom poskytovalo rôzne granty a tiež ocenenia za ich tvorbu. Verejným knižniciam, školám a univerzitám v nehindsky hovoriacich štátoch dodávalo hindské knihy zdarma.

Medzi ďalšie ministerstvá patrili Ministerstvo pre domáce záležitosti, Ministerstvo práva, ktoré sa staralo o zavádzanie hindčiny na súdoch a preklad veľkého množstva právnych textov. Posledným bolo Ministerstvo pre správy a rozhlas.⁴⁰

Šírenie hindčiny sa netýkalo len vyškolenia učiteľov, ale realizovalo sa aj prostredníctvom rádia. „*All-India Radio*“⁴¹ uvádzalo vládnu politiku, ohľadne propagácie hindčiny, do praxe. Prostredníctvom vln tohto rádia sa dostávali lekcie hindčiny do nehindsky hovoriacich kútov Indie. V roku 1949 sa namiesto hindustánčiny začala vo veľkom šíriť sanskritizovaná hindčina. Dokonca samotný Néhrú sa raz vyjadril, že on sám nedokáže rozumieť jeho vlastným slovám, ktoré sú vysielané vo forme sanskritizovanej hindčiny. Ministerstvo pre správy a rozhlas bolo vedené až do roku 1962 B.V.Keškarom, ktorý bol v tomto roku nahradený Gopálom Reddim. Zmena vo vedení ministerstva priniesla aj zmenu v smerovaní politiky. Reddi sa rozhodol opäť zblížiť urdčinu a hindčinu a za týmto účelom začal podporovať aj správy vysielané rozhlasom. Takéto „pourdčovanie“ sa nedočkalo v parlamente podpory a práveže naopak, stretlo sa s vlnou nesúhlasu a preto bol Reddi nahradený S.N. Sinhom, ktorý nastolil éru čistého hindského jazyka.

³⁹ GUPTA J.D. Language conflict and national development. Los Angeles: University of California Press, 1970.s.167.

⁴⁰ GUPTA J.D. Language conflict and national development. Los Angeles: University of California Press, 1970.

⁴¹ All-India Radio = Celoidnické rádio.

Indická republika sa nezávislosťou nestala automaticky jednotným štátom vo všetkých oblastiach. Naďalej ostala krajinou rôznych etník, náboženstiev a hlavne jazykov. Ústavodarné zhromaždenie vyriešilo jazykovú rozmanitosť dvoma spôsobmi, a síce prijatím Ôsmej doložky a reorganizáciou indických štátov na základe jazykového princípu.

Vláda sa rozhodla pre politiku zjednodušenia, keďže sa v Indii vyskytovalo niekoľko tisíc rozličných jazykov. Toto jazykové kvantum jednoducho zredukovala na niečo vyše sto jazykov. Tak napríklad pri cenzu v roku 1961 bolo nahlásených 1652 jazykov, no tie boli cenzom z roku 2001 znížené na počet 122. Cenzus z roku 2001 spomína fakt, že hrubý odhad rodných jazykov činí počet 6661, pričom okolo 1635 jazykov bolo uvedených ako racionalizovaných materských jazykov a približne 1957 mien boli názvy jazykov označených buď za kategórie iných materských rečí alebo za neklasifikované.⁴² Išlo o politiku s cieľom prispôsobenia sa. Malé jazyky sa podradili pod väčšie, alebo sa na ne vôbec nebral ohľad. Takto prišlo o svoju identitu množstvo rečí a ľudí, ktorí nimi hovorili stratili tak svoju identitu.

Hindčina na základe novej politiky zahŕňala asi 47 jazykov, pričom tieto jazyky sú dnes vnímané či už ako dialekty hindčiny alebo ako menšie jazyky. Výhodou politiky zjednodušovania bola prehľadnosť a istý logický systém. No z iného uhlu pohľadu sa často jednalo o nelogické a násilné kroky, keď sa pod jeden jazyk podradili dva jazyky, ktoré mali primárne spoločného na takéto spájanie.

India sa rozčlenila na sedem zásadných kategórií, pričom každá mala rozličný stupeň socioekonomického významu. Na vrchole pomyslenej stupnice stála angličtina, ktorá sa ani len nevyskytla v Ôsmej doložke. Pod ňou sa objavil sanskrit a jazyky, ktoré sú obsiahnuté v Ôsmej doložke a za nimi nasledovali ich dialekty, ktorých počet sa vyšplhal na číslo 65. Na nižších priečkach bolo 100 nezaradených jazykov, resp. jazyky mimo oficiálnych zoznamov a ich 149 nárečí. Celá jazyková sústava sa zakončila jazykmi, ktorými hovorilo menej ako 10 000 ľudí.

V roku 1968 sa v rámci Rezolúcie o úradnom jazyku⁴³ objavilo tzv. Pravidlo troch jazykov.⁴⁴ Toto pravidlo sa týkalo vzdelávania. India bola rozdelená na dve časti, na hindsky hovoriacu časť a nehindsky hovoriacu časť. V štátoch kde sa nehovorilo hindsky sa malo uplatniť takéto poradie vyučovaných jazykov: na prvom mieste hindčina, na druhom mieste jazyk zo zoznamu Ôsmej doložky a nakoniec štúdium angličtiny alebo ktoréhokoľvek moderného európskeho jazyka. V štátoch, v ktorých sa hindsky hovorilo, platilo poradie: hindčina, moderný indický jazyk hlavne z južnej Indie a nakoniec štúdium angličtiny alebo akéhokoľvek moderného európskeho jazyka.

Trojazyčné pravidlo sa javí ako veľmi spravodlivé a ohľaduplné k mnohokultúrnej a viacjazyčnej indickej spoločnosti. No aj toto pravidlo je dvojsečnou zbraňou. Neberie do

⁴² SARANGI A. Language and politics in India. New Delhi: Oxford University Press, 2009.s.302.

⁴³ Rezolúcia o úradnom jazyku je bližšie spomenutá v podkapitole 7.3.

⁴⁴ Známe ako „Three language formula.“

úvahy menšie jazyky. Snaží sa síce vyjsť v ústrety rozmanitému členeniu krajiny, ale stále ignoruje fakt, že veľa jazykov bude spieť do zániku, pretože ľudia budú priamo či nepriamo nútení učiť sa iný jazyk ako ten, ktorým hovorili ich predkovia.

Nastáva tak vnútorný boj v rámci jednotlivých komunít tvoriacich jazykové menšiny. Rozpaky či si majú zachovať vlastný pôvodný jazyk, ktorý ale nebol hodný na zápis do zoznamu jazykov alebo či sa majú podriadiť hlavnému toku, opustiť svoju tradičnú reč a začať sa učiť niektorý z vládou uznaných jazykov. Koniec koncov, iný jazyk sa budú musieť začať učiť a tak otázkou ostáva, aký osud čaká jazyky menšie, ktoré nie sú ani len podradené ako dialekt inej reči a nie sú súčasťou oficiálnych zoznamov jazykov Indie.

Výber troch jazykov z takého množstva aké India obsahuje môže znamenať zánik mnohých z nich. „Menšinové komunity reprezentované poslednými troma skupinami pyramídy, resp. nezapísané jazyky, dialekty nezapísaných jazykov a tie, ktorými nehovorí viac ako 10 000 ľudí, ktorých jazyky nie sú zahrnuté do ôsmej doložky, nie sú ani považované za prostriedok výučby, ani za predmet, ktorý by mal byť vyučovaný, tieto menšiny budú nútené aby zabudli na svoj materinský jazyk alebo aby udržiavali svoj vlastný materinský jazyk iba a len v ich domácom prostredí s narastajúcim tlakom, prichádzajúcim od rozličných skupín či od starších členov komunity, aby sa pohli ďalej, priblížili sa k prevládajúcemu regionálnemu jazyku kvôli vnútro - spoločenskej komunikácii. Tento proces samoprehlásenia jazykovej samovraždy už bol videný v mnohých kmeňových komunitách strednej Indie.“⁴⁵ Slová Anvity Abbi sú na zamyslenie. Jednotlivé identity sa spájajú v jednu a jazyková mnohosť sa stráca. Na jednej strane sú kmene, ktoré učia svojich potomkov aby zabúdali na svoj materinský jazyk a aby sa učili jazyk iný. Vedú ich tak, aby sa snažili naučiť úplne iný jazyk, tak, aby ich život mohol byť kvalitný a plnohodnotný, aby tým iným jazykom vedeli myslieť. Na strane druhej sú jazykové menšiny, ktoré to nerobia, ale snažia sa zachovať si svoj rodný jazyk aspoň doma.

Problém je pri uvedomení si, že takýmto spôsobom môže dôjsť k zániku mnohých vyspelých a plne rozvinutých jazykov. India takto stráca dedičstvo, ktoré bolo jej súčasťou a ktoré ju charakterizovalo a prispievalo k jej výnimočnosti. No pravdou je aj to, že vzdelanostné programy nemôžu zahŕňať všetky reči, ktorými sa na území Indie hovorí. To nie je možné.

Trojazyčné pravidlo by mohlo byť nahradené pravidlom štvorjazyčným. V oblasti hovoriacej hindčinou by bolo jazykové poradie tvorené takto: na prvom mieste by bola vyučovaná hindčina, potom angličtina, prevládajúci regionálny jazyk a na záver jeden juhoindický jazyk. V nehindsky hovoriacej oblasti by bolo poradie jazykov obdobné. Najprv hindčina, angličtina, prevládajúci regionálny jazyk a na koniec menšinový jazyk danej oblasti.

⁴⁵ SARANGI A. Language and politics ind India. New Delhi: Oxford University Press, 2009.s.306.

7.2 Zákon č. 19/1963

Veľmi významným zákonom, ktorý, okrem Ústavy, upravuje jazykovú otázku v Indii, je Zákon č. 19/1963, zákon o úradných jazykoch. Tento zákon bol prijatý v roku 1963 pod číslom 19.

Tento zákon upravuje otázku jazykov, ktoré môžu byť použité v prípade úradných účelov Únie. Upravuje tiež jazykovú otázku činnosti najvyšších štátnych inštitúcií, a síce aké jazyky majú byť použité pri prejednávaní záležitostí v parlamente, alebo v akých jazykoch majú byť prijímané ústredné a štátne zákony. Tiež sa dotýka určitých činností Vrchných súdov.

Oficiálny názov zákona č. 19/1963 znie Zákon o úradných jazykoch. Pod týmto označením sa dá vyhľadať znenie spomínaného zákona aj na verejne dostupných internetových stránkach.

Jeho druhá podkapitola určuje dátum, od ktorého nadobúda tento zákon účinnosť.

„Sekcia 3 nadobudne účinnosť 26. januára 1965 a zvyšok ustanovení tohto zákona nadobudne účinnosť až v ten deň, ktorý Ústredná vláda oznámením v Ústrednom vestníku stanoví, rozličné ustanovenia môžu mať stanovený rozličný deň.“⁴⁶

Ďalšia kapitola obsahuje vysvetlivky, ktoré bližšie definujú použité kľúčové pojmy.

„V tomto zákone, pokiaľ z kontextu nevyplynie inak :

- a) „stanovený deň“, v súvislosti so Sekciou 3 znamená 26. január 1965 a v súvislosti s ktorýmkoľvek iným ustanovením tohto zákona znamená deň, v ktorý to ustanovenie nadobúda účinnosť.
- b) „Hindčina“ znamená hindčina v písme dévanágarí.“⁴⁷

Tretia kapitola je zásadná pre pochopenie dôležitosti tohto zákona. Táto kapitola totiž jasne a jednoznačne hovorí, že anglický jazyk sa bude aj naďalej používať. Napriek tomu, že Ústava hovorí, že iba pätnásť rokov od prijatia Ústavy sa bude používať angličtina v tých oblastiach, v ktorých sa používala aj do prijatia Ústavy, parlament predsa len prijal zákon, ktorý túto dobu predĺžil. A predĺžil ju na neurčito. Dá sa povedať, že tento zákon je v rozpore s Ústavou, pretože Ústava má nadradené postavenie nad zákonmi, má aplikačnú prednosť a zákony nižšej právnej sily by mali byť v súlade s Ústavou. Prijatie Zákona č. 19/1963 má svoje opodstatnenie, má svoj dôvod prečo došlo k jeho prijatiu, ale napriek tomu s ním nemôžem súhlasiť. Je to odklon od myšlienky právneho štátu, je to zneužívanie zákonov na úpravu problémov tak, aby zákonná úprava bola v súlade s aktuálnym stavom. Tento zákon pôsobí tak, že presne vymedzuje použitie anglického jazyka vyhranením oblastí, v ktorých sa smie naďalej používať. Ale skôr je to len široká definícia, ktorá sa dá vyložiť rôzne a prispôbiť vlastným zámerom.

⁴⁶ The Official languages Act (1963)

⁴⁷ The Official languages Act (1963)

„Pokračovanie anglického jazyka pre úradné účely Únie a pre používanie v parlamente-

(1) Napriek uplynutiu doby pätnástich rokov od počiatku Ústavy, anglický jazyk môže, od stanoveného dňa, aj naďalej pokračovať byť používaný okrem hindčiny,

a) pre všetky úradné účely Únie, pre ktoré sa používala bezprostredne pred stanoveným dňom a

b) na prejednanie záležitostí v parlamente:

Za predpokladu, že anglický jazyk bude používaný pre komunikáciu medzi Úniou a štátom, ktorý neprijal hindčinu za svoj úradný jazyk:

Ďalej za predpokladu, že kde hindčina je používaná pre účely komunikácie medzi jedným štátom, ktorý prijal hindčinu za svoj úradný jazyk a iným štátom, ktorý neprijal hindčinu za svoj úradný jazyk, takáto komunikácia v hindčine bude sprevádzaná jej prekladom do anglického jazyka:

Tiež za predpokladu, že nič v tejto podsekcii nebude vykladané ako ochrana toho štátu, ktorý neprijal hindčinu za svoj úradný jazyk, pred používaním hindčiny pre účely komunikácie s Úniou alebo so štátom, ktorý prijal hindčinu za svoj úradný jazyk alebo pri dohode s akýmkoľvek štátom, v takom prípade nebude povinné používať anglický jazyk pre účely komunikácie s takým štátom.⁴⁸

„Napriek čomukoľvek obsiahnutému v podsekcii (1) kde hindský alebo anglický jazyk je používaný pre účely komunikácie –

i. medzi jedným ministerstvom alebo rezortom alebo kanceláriou Ústrednej vlády a iným ministerstvom;

ii. medzi jedným ministerstvom alebo rezortom alebo kanceláriou Ústrednej vlády a nejakou korporáciou alebo spoločnosťou vo vlastníctve alebo kontrole Ústrednej vlády alebo inej kancelárie;

iii. medzi nejakou korporáciou alebo spoločnosťou vo vlastníctve alebo kontrole Ústrednej vlády alebo inej kancelárie;

preklad takej komunikácie v anglickom jazyku alebo ak nastane prípad v hindskom jazyku tak bude zabezpečený až do dňa kým personál ministerstva, rezortu, kancelárie alebo korporácie alebo spoločnosti vyššie zmienených získajú pracovné znalosti hindčiny.

(2) Napriek čomukoľvek obsiahnutému v podsekcii (1) oba jazyky, hindský aj anglický, budú používané pre –

⁴⁸ The Official languages Act (1963)

- i. rezolúcie, generálne nariadenia, predpisy, oznámenia, úradné alebo iné hlásenia alebo tlačové komuniké nariadené alebo vydané Ústrednou vládou alebo nejakým ministerstvom, rezortom alebo kanceláriou, alebo korporáciou alebo spoločnosťou vo vlastníctve alebo správe Ústrednej vlády alebo inej kancelárie takej korporácie či spoločnosti;
- ii. administratívne a iné hlásenia a úradné listy predložené komore alebo niektorej komore parlamentu;
- iii. vykonané zmluvy a dohody, licencie, povolenia, oznámenia a formy nariadeného dozoru Ústrednou vládou alebo niektorým ministerstvom, rezortom alebo kanceláriou korporáciou alebo spoločnosťou vo vlastníctve alebo správe Ústrednej vlády alebo inej kancelárie takej korporácie či spoločnosti;⁴⁹

Vyššie citovaný text zákona je podľa môjho názoru na prvý pohľad východisko z núdze. Hovorí o komunikácií v rámci parlamentu a vlády, pričom prioritu tu má stále anglický jazyk. Predpoklad ústavodarcov, že pätnásť rokov je dostatočne dlhá doba na to, aby sa úradný personál preškolil na hindský jazyk bola evidentne mylná. Napriek tomu si myslím, že pätnásť rokov je dostatočne dlhá doba na naučenie sa akéhokoľvek jazyka, aspoň čo do rozsahu úradnej komunikácie. Preto by som neľadala chybu na strane ústavodarcu, ale na strane realizovania nastolenej politiky a naplňania plánov.

- (3) „Bez zaujatosti k opatreniam v podsekcii (1) alebo podsekcii (2) alebo podsekcii (3) Ústredná vláda smie predpismi, podľa sekcie 8, zabezpečiť jazyk/jazyky, aby boli používané pre úradné účely Únie, vrátane práce ktoréhokoľvek ministerstva, rezortu, sekcie, alebo kancelárie a vydávať také predpisy; primeraná pozornosť sa poskytne rýchlemu a účinnému rozdeleniu úradných záležitostí a záujmov verejnosti a podrobnejšie, takto prijaté predpisy zaistia, že osoby pracujúce v spojitosti so záležitosťami Únie a schopné či už v hindskom alebo anglickom jazyku, môžu fungovať efektívne a že nie sú umiestnení na znevýhodnené miesto, kde nebudú môcť využívať oba jazyky.“⁵⁰

V odseku (3) vidím náznak možnej diskriminácie, hoci účel tohto ustanovenia mal podľa všetkého slúžiť práve protidiskriminačne. Ustanovenie odseku (4) predpokladá prijatie rezolúcie, ktorou sa zruší používanie anglického jazyka z vyššie zmienených účelov. Na jednej strane je tu očakávanie, že dôjde k prerušeniu používania angličtiny, alebo dá sa povedať, že ide o akúsi víziu budúcnosti, na druhej strane je to len zásterka, akési alibi na utíšenie možných vln protestu zo strany odporcov anglického jazyka. Ťažko posúdiť zámer zákonodarcov, no z môjho osobného hľadiska sa javí iba ako prostý odklad nevyhnutného, ako maska vlastnej neschopnosti pripustiť si, že sa jedná o citlivú záležitosť, ktorá sa, ako

⁴⁹ The Official languages Act (1963)

⁵⁰ The Official languages Act (1963)

nám potvrdzujú dejiny, nedá vyriešiť prostým stanovením uplynutia lehoty. Mám pocit, akoby sa zákonodarcovia snažili tentokrát nepoužiť žiadne konkrétne čísla, pre prípad zlyhania.

Zákon predpokladá ustanovenie špeciálnej komisie, s názvom Komisia pre Úradné jazyky. Táto Komisia bude zriadená v dobe stanovenej týmto zákonom a bude mať za úlohu:

„Komisia pre Úradné jazyky

- (1) Po uplynutí desiatich rokov od dátumu, v ktorý sekcia 3 vchádza v platnosť, bude ustanovená Komisia pre Úradné jazyky, k tomu zodpovedajúca rezolúcia, ktorá prejde oboma komorami parlamentu, s predošlým odsúhlasením prezidentom a prijaté oboma komorami.
- (2) Komisia bude pozostávať z tridsiatich členov, z ktorých dvadsať budú členmi „Domu ľudí“ a desiat budú členmi Rady štátov, budú volení jednotlivo z členov „Domu ľudí“ a členov Rady štátov, v zhode so systémom proporcionality v zmysle jedného prenosného hlasu.
- (3) Povinnosťou Komisie bude zhrnutie pokroku v používaní hindčiny pre úradné účely Únie a prezidentovi predložiť hlásenie s odporučeniami a následne prezident posunie hlásenie pred obe komory parlamentu a zašle všetkým vládam štátov.
- (4) Prezident smie, po zvážení hlásenia týkajúceho sa podsekcie (3) a stanovísk, ak štátne vlády nejaké poskytnú, vydať smernicu, aby v súvislosti s celým hlásením alebo len jeho časťou:

Za predpokladu, že smernica takto vydaná nebude zlúčiteľná s ustanoveniami sekcie (3).⁵¹

Za zmienku určite stoja aj články spomínaného zákona, týkajúce sa prekladov do hindčiny. Dovolím si povedať, že toto sa mi zdá byť schodná cesta k dosiahnutiu cieľa akým je zavedenie hindčiny do praxe. Aspoň teda do praxe administratívnej.

1. „Schválený hindský preklad Centrálnych zákonov, atď.-

- (1) Hindský preklad vydaný pod právomocou prezidenta v Ústrednom vestníku v a po stanovenom dni-
 - a) akéhokoľvek Centrálného zákona alebo akéhokoľvek nariadenia vyhláseného prezidentom,
 - b) nejakého nariadenia, predpisu, pravidla alebo vydaného zákona pod Ústavou alebo pod nejakým Centrálnym zákonom,budú považované za právomocné texty v hindčine.

⁵¹ The Official languages Act (1963)

(2) Od stanoveného dňa, právo- mocný text v anglickom jazyku všetkých návrhov zákona, ktoré majú byť predstavené, alebo dodatkov, ktoré majú byť poslané obom komorám parlamentu, bude sprevádzaný prekladom v hindčine.

2. Schválený hindský preklad Štátnych zákonov, atď.-

Tam kde Legislatúra štátu nariadila iný jazyk ako hindský, pre používanie v zákonoch prijatých Legislatúrou štátu alebo v Nariadeniach vyhlásených guvernérom štátu, preklad takéhoto textu v hindčine, dodatočne k anglickému prekladu, ako upravuje odsek (3) článku 348 Ústavy, môže byť vydaný v alebo po stanovenom dni pod právomocou guvernéra štátu v Ústrednom vestníku príslušného štátu v danom prípade; preklad v hindčine alebo akýkoľvek zákon či nariadenie, bude považovaný za právo- mocný text v hindskom jazyku.

3. Nepovinné užívanie hindčiny alebo iného úradného jazyka v rozsudkoch atď. Vrchných súdov-

Od alebo po stanovenom dni, guvernér štátu môže, s predošlým súhlasom prezidenta, schváliť používanie hindčiny alebo úradného jazyka štátu, dodatočne k anglickému jazyku, pre účely rozsudku, výnosu alebo nariadenia, prijatého Vrchným súdom pre ten štát; a kde nejaký rozsudok, výnos alebo nariadenie je prijaté v niektorom zo spomínaných jazykov (inom ako anglickom jazyku), bude sprevádzaný prekladom v anglickom jazyku, vydanom pod právomocou Vrchného súdu.⁵²

Toto je podstata Zákona č. 19/1963, ktorý má veľký význam v jazykovej otázke Indie.

⁵² The Official languages Act (1963)

7.3 Rezolúcia o úradnom jazyku, 1968

Znenie Rezolúcie o úradnom jazyku je veľmi jednoduché a predovšetkým jej význam je zrejmý. Pretože sa domnievam, že jej obsah je prínosnejší v presnom znení, budem ju citovať.

„Zatiaľ čo podľa článku 343 Ústavy, bude hindčina úradným jazykom Únie, podľa článku 351 Ústavy, je povinnosťou Únie podporovať šírenie hindského jazyka a rozvíjať ho tak, že bude môcť slúžiť ako prostriedok vyjadrovania sa pre všetky prvky zmiešanej kultúry Indie;

Táto komora sa uznáva, že bude pripravený a implementovaný intenzívnejší a podrobnejší program Indickou vládou, pre urýchlenie rozšírenia a rozvoja hindčiny a jej vzrastajúceho používania pre úradné účely Únie a každoročne bude pripravovaná odhadová správa, ktorá bude predkladaná pred obe komory parlamentu a zaslaná vládam všetkých štátov.“⁵³

Indická vláda sa skutočne snažila hindčinu rozšíriť na celé územie Indie, no pre úradné účely jej opatrenia nestačili a hindčina, spolu s ostatnými indickými jazykmi, nedokázali zaplniť miesto, ktoré zaberala angličtina.

Táto Rezolúcia stanovuje, že je veľmi potrebné, v záujme dosahovania kultúrneho a vzdelanostného pokroku krajiny, aby sa dohodnuté opatrenia vzťahovali na rozvoj štrnástich väčších jazykov, ktoré sú špecifikované v ôsmej doložke Ústavy, okrem hindčiny, pričom tento rozvoj má byť plnohodnotný.

Komora parlamentu sa uzniesla, že bude Indickou vládou vypracovaný a náležite pripravený program, ktorý bude implementovaný v spolupráci so štátnymi vládami. Tento program bude slúžiť na usmernenie rozvoja všetkých týchto spomenutých jazykov, vrátane hindčiny. Znamená to, že by sa jazyky mohli rýchlo rozvíjať a pôsobiť tak v modernej komunikácii ako účinný prostriedok.

Súčasne s týmto programom je nevyhnutné, aby sa dostalo podpory zľahčeniu komunikácie a následnému vytvoreniu jednoty medzi obyvateľmi rôznych častí Indie. K tomu musia byť vytvorené a prijaté potrebné kroky na realizáciu trojjazyčnej zásady, ktorú rozvinula Indická vláda za primeranej konzultácie a podpory od štátnych vlád a to vo všetkých štátoch Indie.

Parlament sa uzniesol na úpravách, ktoré by mali byť zhodné so zásadou trojjazyčnou a to v oblasti štúdia moderných indických jazykov. V hindsky hovoriacich oblastiach by sa mal prednostne vyučovať, okrem hindčiny a angličtiny, jeden južný jazyk. V nehindsky hovoriacich oblastiach by sa mala prednostne vyučovať hindčina, popri angličtine a príslušných regionálnych jazykoch.

„4.A zatiaľ čo je potrebné zaistiť, aby otázky spravodlivosti a požiadavky ľudí z odlišných častí krajiny vzhľadom na verejné služby Únie, boli plne zabezpečené:

Táto komora sa uznáva-

⁵³ The Official language resolution (1968)

- a) že povinná znalosť aj hindčiny aj angličtiny bude vyžadovaná na úrovni výberu kandidátov pre nábor do služieb Únie alebo zamestnaní mimo špeciálnych služieb alebo na posty, pre ktoré je vysoká úroveň znalosti angličtiny samotnej alebo hindčiny samotnej alebo oboch, s ohľadom na konkrétny prípad, je nevyhnutné pre uspokojujúce vykonávanie povinností akejkoľvek služby alebo postu; a
- b) že všetky jazyky obsiahnuté v ôsmej doložke Ústavy a angličtiny budú povolené ako alternatívne prostriedky pre testy pre Celú Indiu a vyššie Centrálné Služby, po zistení názorov „Union Public Service Commission“ na budúcu schému testov, postupu a načasovania.“⁵⁴

⁵⁴ The Official language resolution (1968)

8. Propagácia hindčiny - masmédiá

8.1 Krátky úvod k indickým médiám

India zažila v posledných desiatich rokoch veľký nárast masmédií, čo bolo spôsobené aj vďaka ekonomickým a politickým reformám, ktorými si India prešla. Tento nárast sa dotkol predovšetkým elektronických médií. Na propagáciu rôznych televíznych staníc sa krajinou šírili informačné bulletin. Posledné roky priniesli väčším denníkom zvýšenie nákladu a aj počet čitateľov. Pozornosti sa začalo opäť dostávať aj filmom a kinám. Médiá stoja údajne na piatom mieste v rebríčku najvyhľadávanejších odvetví na investovanie. Ústavou zaručená sloboda tlače nachádza značný ohlas a je plne využívaná. V dnešnej dobe to už nie je ako tomu zvyklo byť, keď boli médiá riadené vládou. Dnes majú médiá voľné pole pôsobnosti, a preto to aj súkromné osoby vďačne využívajú na zakladanie súkromných rádií, televíznych kanálov či novín a časopisov. Takmer jednu tretinu trhu tvorí podiel *Dúrdaršan* a *All India Radio*, vlastnené štátom. Médiá zažili zmenu aj v podobe prílivu zábavných programov.

Ohľadne obľúbenosti stojí za zmienku, že približne 50% indického obyvateľstva pravidelne sleduje televíziu, pričom asi 35% uprednostňuje noviny.⁵⁵ Bude to asi aj tým, že s rastom televíznych staníc, postupne klesal dopyt po tlači. Na druhej strane s pribúdaním súkromných rádií sa zvýšila popularita rozhlasového vysielania. Počiatkom 21. storočia došlo k nárastu hindskej tlače. Tento nárast sa týka najmä zvýšeného počtu nákladov denníkov vychádzajúcich v hindčine. Denníky v iných indických jazykoch alebo aj v angličtine nezaznamenali výrazné zvýšenie svojho odbytu. Pokiaľ ide o časopisy v angličtine, tie zaznamenali vyšší nárast odberu než časopisy vydávané v indických jazykoch.

8.2 Rádio

Rozhlasové vysielanie v Indii bolo spustené v roku 1924 v Madrase, ako vysielanie súkromnej stanice. Na základe povolenia britskej koloniálnej vlády sa v roku 1924 zahájilo rozhlasové vysielanie súkromnej spoločnosti v dvoch mestách, v Kalkate a Bombaji. Touto súkromnou spoločnosťou bola Indická rozhlasová spoločnosť. V roku 1930 koloniálna vláda zachránila súkromnú spoločnosť pred krachom a prevzatím dvoch vysielateľov zahájila vysielanie pod označením Indická štátna rozhlasová spoločnosť. Netrvalo to dlho a v roku 1936 dostala spoločnosť nový, dnes dobre známy názov *All India Radio*. Zvláštne oddelenie sa vytvorilo pre toto rádio v roku 1947.

V roku 1957 sa rádio opäť premenovalo na *Ákášváni*. *Ákášváni* sa stalo polokomerčným rádiom spadajúcim pod činnosť Ministerstva pre správy a rozhlas a je vlastnené vládou. Z počiatku malo len päť rádiostaníc v celej Indii. V deväťdesiatych rokoch sa počet staníc *Ákášváni* zvýšil na vyše sto v rámci územia celej Indie. Podstatou rádia je jeho program zahŕňajúci vysielanie v hindčine, 16 indických jazykoch a v angličtine.

V roku 1967 sa spustilo komerčné vysielanie tzv. *Vividh Bháratí*. *Vividh Bháratí* si na seba zarábalo prostredníctvom zverejňovania reklám. Vysielalo sa z vyše 34 rádiostaníc. Práve

⁵⁵ http://www.pragoti.org/pragoti/archive/media_scene_as_india_globalizes.PDF (použitá 23.7.2010)

rádiové vysielanie sa sústreďuje na domácich poslucháčov a tak sa zameriava na vyhranené skupiny obyvateľstva. Napríklad poľnohospodárom zvykne sprostredkovať pre nich dôležité informácie o počasí, sadbe, rastlinných škodcoch.

Rozhlasové vysielanie bolo mienené ako prostriedok na dosiahnutie troch cieľov. Po vyhlásení nezávislosti si dala indická vláda za úlohu pozdvihnúť krajinu v troch smeroch. V ekonomickom rozvoji, politickej integrácií a kultúrnej modernizácií. Rádio sa stalo nástrojom informovania širokej verejnosti. Všetko politické dianie, zmeny, reformy, o tomto všetkom sa ľudia dozvedali z rádia.

Prvým iniciátorom vzniku celoindického rádia bol Džaváharlál Néhrú. Néhrú chcel podporovať hindustánčinu a teda aj to podnietilo myšlienku využiť rádio na politické účely. Nasledoval však boj o vysielací jazyk, ktorým sa nakoniec stala hindčina vo svojej sanskritizovanej podobe.

V dnešnej dobe dohliada na masmediálnu sieť, ktorá sa v posledných desaťročiach rozvinula naprieč Indiou, Ministerstvo pre správy a rozhlas.

8.3 Televízia

8.3.1 Prehľad staníc

V 80.-tych rokoch začal televízne vysielanie verejný kanál zvaný *Dúrdaršan*. Koncom 80.-tych rokov si veľké množstvo domácností zaobstaralo televízory a keďže bol zatiaľ len jeden kanál, jeho sledovanosť bola enormná. Počiatkom 90.-tych rokov pribudlo na trh ďalších päť televíznych kanálov. Boli to *BBC*, *MTV*, *Star plus*, *Star Chinese Chanel* a *Prime Sports*. *Sun TV* bola stanica, ktorá začala vysielat' na juhu Indie v štyroch jazykoch.⁵⁶ Z regionálnych kanálov sa rozšírili stanice vysielajúce v hindčine a v angličtine.

S príchodom satelitného vysielania sa výrazne zvýšil počet televíznych programov. Tieto kanály vysielali spravodajstvo, športové a zábavné programy a vysielali v mnohých indických jazykoch. V roku 2003 sa stali na trhu veľmi obľúbenými stanice vysielajúce hodnoverné správy a napríklad *Ádž Tak* sa stal najobľúbenejším spravodajským kanálom. Vysiela v hindčine 24 hodín správy, ktoré sú podávané dravým ba až agresívnym spôsobom. Ďalším kanálom vysielajúcim spravodajstvo v hindčine je *Star News India*.

Za zmienku určite stojí *Zee TV*, ktorá vysiela v hindčine a urdčine. Má širokospektrálne zameranie a snaží sa pokryť širokú škálu divákov. Vysiela programy pre deti, drámu, romancu, komédiu a aj seriály. *Sony Entertainment Television* je populárny zábavný televízny kanál, ktorý vysiela v hindčine.

Najviac sledované televízne kanály sú práve spravodajské stanice. Prvým spravodajským kanálom bol *Dúrdaršan*, o ktorom sa zmienim viac až neskôr. Jeho monopol pretrhol príliv súkromných staníc, ktoré poukazovali na svoju objektivitu a svojím divákom začali ponúkať

⁵⁶ Kannadčina, malajalámčina, telugčina a tamilčina.

správy z domova, zo zahraničia, rozbory správ či krátke správy. Medzi spravodajské stanice vysielajúce hindsky patria napríklad už spomínaný *Ádž Tak*, ďalej *NDTV India* či *Sahará Samaj*. Všetky poskytujú správy 24 hodín denne.

8.3.2 Dúrdaršan

Dúrdaršan je indické verejné vysielanie. Počtom vysielateľov a štúdií sa radí medzi najväčšie vysielajúce organizácie na svete. V roku 1959 začal vysielateľ prostredníctvom menšieho vysielateľa z Dillí. V roku 1965 zahájil, ako súčasť *All India Radio*, denné vysielanie. V roku 1979 sa oddelila televízna a rozhlasová časť a vytvorili sa dve nezávislé sekcie. Rozhlas spadol pod *All India Radio* a televízia pod *Dúrdaršan*.

V 80.-tych rokoch začala televízia vysielateľ dva seriály, ktoré získali časom obrovskú sledovanosť, a sice *Rámájana* a *Mahábhárata*. *Dúrdaršan* začal vysielateľ aj kriminálne filmy, programy s hindskou filmovou hudbou a rôzne programy pre deti.

Dúrdaršan bol mienený ako prostriedok na zjednotenie ľudí z rozličných štátov. Takto posilňovaná národná jednota sa mala dosiahnuť súbežným vysielaním zo všetkých rádiostaníc. Vysielanie malo prebiehať v anglickom a hindskom jazyku. Tento plán však nevyšiel vzhľadom na neprepracované programy, ktoré ľudí priveľmi neoslovili. Dnes je *Dúrdaršan* vysielaný vo viac ako 146 krajinách sveta prostredníctvom satelitu.

8.3.3 Súkromné kanály

Až v roku 1992 sa prelomil monopol uzurpovaný jedným jediným televíznym „obrom“. Na scéne pribudlo zopár súkromných televíznych staníc, ktoré zahájili príliv ďalších. Medzi priekopníkov patria *Star plus*, *Zee TV* a *CNN*. Spočiatku poskytovali väčšinou zábavné programy a až neskôr sa jednotlivito vyprofilovali a zamerali len na istú časť divákov. Najviac sa začalo dariť spravodajským staniciam, pretože ponúkali aktuálne informácie, ktoré sa stali pre divákov veľmi zaujímavé. Jednotlivé súkromné stanice si robia medzi divákmi prieskumy aby vedeli čo od nich trh očakáva a podľa toho upravujú svoje zameranie. V 90.-tych rokoch sa smerovanie súkromných staníc začalo uberať cestou zábavy, sledujúc západný konzumný štýl života. Vplyv USA a západu celkovo, sa odzrkadlil v programoch, ktoré sa začali vo väčšom počte objavovať v súkromných stanicach. Prevažovali filmy z Hollywoodu a domáca tvorba kráčajúca v stopách západu. Tieto televízne stanice sa stali sledovanými aj vďaka množstvu vysielaných reklám. Koncom 20. storočia bola India pretkaná viac ako 40 súkromnými televíznymi stanicami.

8.4 Tlač

8.4.1 Indická tlač

Prvé vytlačené noviny Indie boli vydané v anglickom jazyku v Kalkate v roku 1780 Jamesom Augustom Hickeym, s názvom *Bengal Gazette*. V roku 1818 boli vydané Seramporskou misiou prvé noviny v indickom jazyku nazvané *Samáčár Darpan*. Prvé hindské noviny vyšli v roku 1854 pod názvom *Samáčár Sudha Varšan*.

Počet novín vydávaných v indických jazykoch čoskoro začal prevažovať nad novinami v angličtine. Stalo sa tak z dvoch príčin. Prvou bolo zvýšenie gramotnosti indickej populácie, čo viedlo aj k zvýšeniu nielen počtu nových novín ale aj výtlačkov. Druhou príčinou bola politika vedená úsilím o pozdvihnutie národného sebavedomia a národného cítenia. Keďže sa zvýšila gramotnosť, v jednotlivých regiónoch Indie začali vychádzať noviny v miestnom jazyku. Predpokladalo sa, že gramotný človek siahne ako prvé po novinách v jeho materinskom jazyku, aby sa oboznámil čo sa deje v jeho okolí. Toto bol správny predpoklad. Noviny boli vydávané vždy pre istú oblasť, kde informovali o aktualitách z tamojšieho prostredia. Tieto noviny sa nesnažili pokryť správy z celej Indie, ale len z vyhraneného miesta. Miestna tlač robila prieskumy či sa ľudia zaujímajú o celoštátne spravodajstvo alebo len o miestne. Na základe výsledkov prieskumov zistili, že čitatelia novín vyhľadávajú v tlači regionálne správy. Noviny však začali mať aj charakter propagovania určitých výrobkov, začali robiť reklamu. Noviny sú v dnešnej dobe vydávané vo väčšine indických jazykov. V posledných rokoch sa k tlači pridali aj ich elektronické podoby. Tak je dnes možné čítať aktuálne čísla jednotlivých periodík aj na internete. Súčasne s rozšírením farebnej tlače v 70.-tych rokoch sa rozšíril aj počet časopisov. Príliv časopisov pomohol aj reklame, ktorá v nich našla väčšie uplatnenie ako v novinách.

Indická tlač je v podstate nezávislá na indickej vláde, pretože vlastníckmi novín sú väčšinou súkromníci, či už fyzické alebo právnické osoby. Medzi najväčšie denníky, ktoré sú celoštátne rozšírené patria *Times of India*, *The Asian Age*, *The Telegraph*, *The Statesman* či *The Economic Times*.

8.4.2 Noviny v hindčine

Ako som už spomenula vyššie, prvými novinami vydanými v hindčine sú *Samáčár Sudha Varšan* z roku 1854. Hindská tlač si od svojho počiatku až do dnešnej podoby prešla vývojom. V súčasnosti patria medzi najväčšie noviny vydávané v hindčine *Dainik Džágaran*, *Dainik Bháskar* a *Džansatta*.⁵⁷

Dainik Džágaran sa vydáva od roku 1942. Dnes pokrýva napríklad štáty ako Uttarpradéš, Bihár, Džammú a Kašmír, Dillí, Himáčalpradéš či Pandžáb. Od roku 1958 je vydávaný *Dainik Bháskar* v Madhjadpradéši, Rádžastháne, Harijáne alebo Pandžábe. *Džansatta* sa vydáva od roku 1983 v Dillí a Kalkate.

⁵⁷ http://www.indianetzone.com/19/hindi_language_newspaper.htm (použité 23.7.2010)

Medzi ďalšie noviny v hindskom jazyku patria napríklad *Amar Udžálá*, *Dainik Hindustán*, *Dainik Purvodaj*, *Dainik Sahára*, *Hindí Miláp*, *Naí Dunijá*, *Nav Bhárat Times*, *Rádžasthán Patriká*, *Vjapár* alebo *Prabhát Khabar*.⁵⁸

⁵⁸ http://www.indianetzone.com/19/hindi_language_newspaper.htm (použité 23.7.2010)

9. Záver

V práci som sa venovala historickej stránke hindčiny, jazykovej politike Indie, Indickej ústave a zákonnej úprave jazykovej otázky v Indii. Hindčina, dovoľm si povedať, ako indický jazyk číslo jedna, prekonal zložitú cestu plnú neľahkých súbojov a dnes zastáva post popredného jazyka. V práci som sa snažila aspoň trocha poodhaliť dejinný vývoj, ktorým si hindčina prešla. Nahliadla som do histórie, aj do hlavného ťažiska, vďaka ktorému má tento jazyk oficiálne označenie, štátny. Mojm hlavným zdrojom zákonnej úpravy bola Ústava Indickej republiky, ktorá je základnou úpravou štátneho jazyka, ako aj bližšie zakotvuje viacero oblastí týkajúcich sa jazykového problému. Znenie Ústavy som sa snažila čo najviac ponechať v pôvodnom znení, aby si každý čitateľ tejto práce mohol sám utvoriť obraz tohto kľúčového dokumentu, ktorý obsahuje podstatu, od ktorej sa odvíja jazyková politika Indie od roku 1948.

Okrem Ústavy som čerpala aj zo Zákona č. 19/1963 o úradnom jazyku a z Rezolúcie o úradnom jazyku, 1963. Ďalej som využila ako zdroj pre kapitoly o histórii hindského a urdského jazyka webové stránky, na ktorých sa nachádzali odborné články, často však spracované vo formáte pdf, pre účely rozličných konferencií.

Mala som k dispozícii aj knižnú literatúru. Najviac som pracovala s knihou od Džjotirindra Das Guptu, Language Conflict and National Development, s knihou od Aša Sarangi s názvom Language and Politics in India a dielom od Christophera Shackla Hindi and Urdu since 1800. Prvé zmienené dielo od Das Guptu je staršieho dátumu vydania, roku 1970. Druhá kniha, autorkou ktorej je Aša Sarangi, je akousi zbierkou článkov od rôznych autorov, pojednávajúce o jazykovej otázke v Indií. Tieto dve diela mi boli veľmi prínosné hlavne čo sa týka utriedenia si viacerých súvislostí. K ďalším knihám by som povedala asi len, že ich obsah sa mi nezdal dostatočný na naplnenie môjho zámeru. Väčšinou šlo o subjektívne postoje ich autorov a viac ma zavádzali ako poskytovali kvalitný materiál na spracovanie danej témy. A tak som sa venovala dlhší čas hľadaniu zdrojov v elektronickej podobe. Našla som mnoho zaujímavých titulov, ktoré však nie sú k dostaniu nielen v Čechách, no ani na Slovensku či v okolitých krajinách. Nakoniec som pracovala s článkami, ktoré pojednávali o témach, ktoré som chcela spracovať v tejto práci, takmer všetky boli v elektronickej podobe.

Najviac času mi zabral, okrem hľadania kvalitných a spoľahlivých zdrojov, preklad Indickej ústavy. Indická ústava je písaná v angličtine, no v angličtine právnickej. Právnický jazyk je vždy odlišný od jazyka hovorového, používa buď iný slovník alebo slová majú úplne iný význam ako v hovorovej reči. A preto nebolo vôbec jednoduché preložiť Indickú ústavu, keď som chcela zachovať pôvodný význam a zároveň spraviť text zrozumiteľným.

Jednotlivé kapitoly som usporiadala systematicky, podľa dejinného vývoja. Ústrednou témou je hindský jazyk a jazyková politika Indie. Pri písaní tejto práce som si uvedomila, že hindčina skutočne nemala jednoduché východisko, z ktorého sa vydala na cestu štátneho jazyka. India, ako mnohojazyčná krajina, sa dokázala uskromniť a určiť jeden jazyk, ktorý ju bude reprezentovať. Jazyk, ktorý bude v mnohých veciach uprednostňovaný pred inými. India si zvolila hindčinu napriek veľkému odporu zástancov iných jazykov. Hovorím India, ale

myslím tým reprezentantov Indie. Pretože za každým rozhodnutím, týkajúcim sa obyvateľov nejakého štátu, stojí síce oficiálne štát, v skutočnosti sú to tiež len ľudia, ktorí tieto rozhodnutia vymýšľajú. Politici, ktorí mali za úlohu vyriešiť jazykovú otázku v Indii, mali nezávideniahodnú situáciu. Museli sa rozhodnúť akým smerom sa bude uberať ich krajina, ktorá mala nezávislosť na dosah. Vhodný výber jazyka im mohol pomôcť v posilnení národného sebavedomia, v povzbudení obyvateľov Indie myslieť pozitívne a hrdo na svoju vlasť. Vybrali preto indický jazyk. Prečo si zvolili práve hindčinu, to je obsahom tejto práce. Stručne zhrnuté, dôvod pre hindčinu bola jej reprezentatívnosť, rozšírenosť a symbol sebaurčenia.

Rada by som povedala, že písanie tejto práce ma bavilo. Dozvedela som sa mnoho zaujímavých skutočností. Musím však skonštatovať, že téma, ktorú som sa snažila spracovať je hodná diplomovej práce. Myslím si, že ďaleko presahuje rozsah bakalárskej práce. O tejto téme by sa dalo napísať o mnoho viac. No aby som splnila základné požiadavky a mala vyvážený obsah, musela som zvažovať čo ešte do práce napísať a čo už nie. Nechcela som sa púšťať priveľmi do hĺbky, pretože ak by som tak urobila v jednej kapitole, musela by som venovať rovnakú pozornosť aj ďalším kapitolám.

Na záver môžem pokojne povedať, že som sa venovala téme, ktorá mi je blízka a síce právnej úprave jazyka, ku ktorému mám blízky vzťah natoľko, že ho študujem.

10. Použitá literatúra

DYAKOV, A.M.: *The national problem in India today*, Moscow: Nauka Publishing House, 1966, 176 s.

GANDHI, M.K.: *Hindi and English in the South*, Ahmedabad: Navajivan Publishing House, 1958, 26s.

GANDHI, M.: *Our Language Problem*, Karachi: Anand T. Hingorani, 1942, 66s.

GOPAL, R.: *Linguistic Affairs of India*, Bombay: Asia Publishing House, 1966, 265s.

GUPTA, J.D.: *Language Conflict and National Development*, Los Angeles: University of California Press, 1970, 293s.

KING, Ch.R.: *One language, two scripts: the hindi movement in the nineteenth century North India*, New Delhi: Oxford University Press, 1994, 232s.

KRUPA, V., GENZOR J., DROZDÍK L.: *Jazyky sveta*, Bratislava: Obzor, 1983, 507s.

MAJUMDAR, A.K.: *Problem of hindi –a study*, Bombay: Bharatiya Vidya Bhavan, 1965, 165s.

SARANGI, A.: *Language and Politics in India*, New Delhi: Oxford University Press, 2009, 431s.

SHACKLE Ch., SNELL R.: *Hindi and Urdu since 1800. A common reader*, London: Heritage Publishers, 1990, 222s.

The Constitution of India (1950)

The Official languages Act, Act No. 19 of 1963 (1963).

The Official language resolution (1968)

<http://www.hindisociety.com/ArticleHindiHistory.htm>

<http://www.hindilanguage.org/hindi/history.asp>

<http://www.manishchauhan.blogspot.com/2006/09/hindi-dialects.html>

<http://www.geocities.com/ashtheambi/dialect.html>

<http://www.theurdulanguage.com/>

<http://www.nationmaster.com/country/in-india/lan-language>

http://www.urducouncil.nic.in/pers_pp/index.htm

http://censusindia.gov.in/Census_Data_2001/Census_Data_Online/Language/Statement6.htm

http://censusindia.gov.in/Census_Data_2001/Census_Data_Online/Language/Statement7.htm

<http://www.docstoc.com/docs/2411590/1-ENGLISH-IN-INDIA-A-STUDY-OF-LANGUAGE-ATTITUDES-Pro-gradu-thesis>

http://www.indianembassy.org/indiainfo/india_2000/chapters/chp11.pdf

http://www.pragoti.org/pragoti/archive/media_scene_as_india_globalizes.PDF

http://www.indianetzone.com/2/indian_tv_channels.htm

http://www.indianetzone.com/37/history_indian_radio.htm

http://www.indianetzone.com/2/hindi_literature.htm

11. Prílohy

Príloha 1

Dialekty hindčiny

India má 23 oficiálnych jazykov, vrátane angličtiny. Každý z nich má mnoho nárečí. Hindčina má niekoľko desiatok rozličných dialektov:

- kharí bolí- nárečie používané v knihách a vyučované na školách. Slová sú ľahko vysloviteľné a bez prízvuku.
 - bradž/bundel khandi- najviac používané v oblasti Mathury, Aligarhu, Agry a v Rádžastháne. Písal v ňom napr. Súrdás.
 - harijani alebo bangru- hovorí sa ním v Harijane, na severe MadhjaPradéšu a tiež v Rádžastháne.
 - avadhi- predovšetkým hovorené vo vidieckych oblastiach stredného a časti východného UttarPradéšu. V mestských oblastiach sa používa kharí bolí.
 - bhodžpuri- hovorené prevažne na severe a západe Biháru a v niektorých častiach východného UttarPradéšu.
 - maithili- vyskytuje sa vo väčších oblastiach Biháru a preniká až do oblastí Bengálska.
- ❖ ďalšie dialekty sú napr.: - magahí (oblasť Biháru)
- kannaudží, baghelí (oblasť UttarPradéšu)
 - čatisgarhí, malví (oblasť Čatisgarhu, MadhjaPradéšu)
 - marvadí, džajpurí, mevadí (oblasť Rádžasthánu)
 - nepalí, kumáúní, garhválí, čamolí, kulaí, džausarí, sirmaurí (oblasť Uttarančalu, HimáčalPradéšu, Nepálu).⁵⁹

⁵⁹ <http://www.manishchauhan.blogspot.com/2006/09/hindi-dialects.html>

Iné, stručné, rozdelenie dialektov hindčiny:

- Západná hindčina:
 - kharí bolí
 - harijani/bagru
 - dekhiní
 - bradž
 - bundelí
 - kannaudží
- Rádžasthánka hindčina:
 - marvarí
 - džajpurí dhudharí
 - mevatí
 - malví
- Východná hindčina:
 - avadhí
 - baghelí
 - čatisgarhí
- Bihárska hindčina:
 - maithilí
 - bhódžpurí
 - magahí
- Pahárska hindčina:
 - garhválí
 - kumáúní⁶⁰

⁶⁰ <http://www.geocities.com/ashtheambi/dialect.html>

Príloha 2

Ôsma doložka

(Články 344 (1) a 351)

Jazyky

1. ásámčina
2. bengálčina
3. bodo
4. dogrí
5. gudžarátčina
6. hindčina
7. kannadčina
8. kašmírčina
9. kónkánčina
10. maithilčina
11. malajálamčina
12. manípurčina
13. maráthčina
14. nepálčina
15. uríjčina
16. pandžábčina
17. sanskrit
18. santali/santalčina
19. sindhčina
20. tamilčina
21. telugčina
22. urdčina

Príloha 3⁶¹

Jazyk a jeho percentuálne zastúpenie v populácií					
1971			1981		
Jazyk		%	Jazyk		%
1			2		
1	hindčina	36.99	1	hindčina	38.74
2	bengálčina	8.17	2	bengálčina	7.71
3	telugčina	8.16	3	telugčina	7.61
4	maráthčina	7.61	4	maráthčina	7.43
5	tamilčina	6.88	5	urdčina	5.25
6	urdčina	5.22	6	gudžarátčina	4.97
7	gudžarátčina	4.72	7	kannadčina	3.86
8	malajálamčina	4.00	8	malajálamčina	3.86
9	kannadčina	3.96	9	uríjčina	3.46
10	uríjčina	3.62	10	pandžábčina	2.95
11	pandžábčina	2.57	11	maithilčina	1.13
12	ásámčina	1.63	12	santali/santalčina	0.65
13	maithilčina	1.12	13	kašmírčina	0.48
14	santali /santalčina	0.69	14	sindhčina	0.31
15	kašmírčina	0.46	15	kónkánčina	0.24
16	sindhčina	0.31	16	dogrí	0.23
17	kónkánčina	0.28	17	nepálčina	0.20
18	nepálčina	0.26	18	manípurčina	0.14
19	dogrí	0.24	19	sanskrit	0.00
20	manípurčina	0.14	20	ásámčina	**
21	bodo	0.10	21	bodo	**
22	sanskrit	0.00	22	tamilčina	**

⁶¹ http://censusindia.gov.in/Census_Data_2001/Census_Data_Online/Language/Statement6.htm

Jazyk a jeho percentuálne zastúpenie v populácií					
1991			2001		
Jazyk		%	Jazyk		%
3			4		
1	hindčina	39.29	1	hindčina	41.03
2	bengálčina	8.30	2	bengálčina	8.11
3	telugčina	7.87	3	telugčina	7.19
4	maráthčina	7.45	4	maráthčina	6.99
5	tamilčina	6.32	5	tamilčina	5.91
6	urdčina	5.18	6	urdčina	5.1
7	gudžarátčina	4.85	7	gudžarátčina	4.48
8	kannadčina	3.91	8	kannadčina	3.69
9	malajálamčina	3.62	9	malajálamčina	3.21
10	uríjčina	3.35	10	uríjčina	3.21
11	pandžábčina	2.79	11	pandžábčina	2.83
12	ásámčina	1.56	12	ásámčina	1.28
13	maithilčina	0.93	13	maithilčina	1.18
14	santali /santalčina	0.62	14	santali/santalčina	0.63
15	nepálčina	0.25	15	kašmírčina	0.54
16	sindhčina	0.25	16	nepálčina	0.28
17	kónkánčina	0.21	17	sindhčina	0.25
18	bodo	0.15	18	kónkánčina	0.24
19	manípurčina	0.15	19	dogrí	0.22
20	sanskrit	0.01	20	manípurčina	0.14
21	kašmírčina	***	21	bodo	0.13
22	dogrí	***	22	sanskrit	0.00

Príloha 4⁶²

Jazyk	Osoby, ktoré označili jazyk za svoj materský jazyk			
	1971	1981	1991	2001
1	2	3	4	5
ásámčina	8,959,558	**	13,079,696	13,168,484
bengálčina	44,792,312	51,298,319	69,595,738	83,369,769
bodo	556,576	**	1,221,881	1,350,478
dogrí	1,299,143	1,530,616	#	2,282,589
gudžarátčina	25,865,012	33,063,267	40,673,814	46,091,617
hindčina	202,767,971	257,749,009	329,518,087	422,048,642
kannadčina	21,710,649	25,697,146	32,753,676	37,924,011
kašmírčina	2,495,487	3,176,975	#	5,527,698
kónkánčina	1,508,432	1,570,108	1,760,607	2,489,015
maithilčina	6,130,026	7,522,265	7,766,921	12,179,122
malajálamčina	21,938,760	25,700,705	30,377,176	33,066,392
manípurčina	791,714	901,407	1,270,216	1,466,705
maráthčina	41,765,190	49,452,922	62,481,681	71,936,894
nepálčina	1,419,835	1,360,636	2,076,645	2,871,749
uríjčina	19,863,198	23,021,528	28,061,313	33,017,446
pandžábčina	14,108,443	19,611,199	23,378,744	29,102,477
sanskrit	2,212	6,106	49,736	14,135
santali/santalčina	3,786,899	4,332,511	5,216,325	6,469,600
sindhčina	1,676,875	2,044,389	2,122,848	2,535,485
tamilčina	37,690,106	**	53,006,368	60,793,814
telugčina	44,756,923	50,624,611	66,017,615	74,002,856
urdčina	28,620,895	34,941,435	43,406,932	51,536,111

⁶² http://censusindia.gov.in/Census_Data_2001/Census_Data_Online/Language/Statement7.htm